

SIIPIRIKKO 1/2023

Pohjois-Karjalan Lintutieteellinen Yhdistys ry

Siipirikko 1/2023 46. vsk

Pohjois-Karjalan Lintutieteellinen Yhdistys r.y.

ISSN 0357-5705 painettu
ISSN 2342-2122 verkkojulkaisu

Sisällysluettelo

Jenna-Marie Laine Pääkirjoitus	3
Hannu Lehtoranta Onnittelut 50-vuotiaalle PKLTY:lle	4
Lintuja puoli vuosisataa	
Rauni Piironen	5
Auli Patjas	5
Risto Juvaste	6
Tapio Piipponen	7
Hannu Lehtoranta	8
Hannu Kivivuori	9
Jari Vesterinen	10
Juha Miettinen	11
Tuomo Eronen	13
Erkki Korhonen	14
Kari Koskela Muistikuvia lintuharrastuksen alkuvuosilta	15
Hannu Lehtoranta Tuloksia haukanpesien huomioimisesta metsätaloudessa..	26
Tupu Vuorinen PKLTY lintuvesien kunnostajana – Sysmäjärvi ja Heponiemi	29
Tupu Vuorinen Valkoposkikihahat ja hanhipellot	30
Tupu Vuorinen Höytiäisen lintuasema 39-kv	33
Raimo Latja Itäisten metsien talvisia tiaisia: hömötiainen	36
Henrik Rantanen Meren aallot vs. Saimaan aallot	46

Kansikuva: Kuusitiainen. Kuva Kari Antikainen
Painopaikka LaserMedia 2023

Oikaisu:

Siipirikon 1/2022 kannessa on käpytikkanaaras poikansa kanssa. Eikä pikkutikkat, kuten painetussa lehdessä luki. Toimitus pahoittelee virhettä.

Pääkirjoitus

Onnittelut 50-vuotiaalle PKLTY:lle

Hannu Lehtoranta, puheenjohtaja

Yhdistyksen alkupisteeksi on kirjattu päivämäärä 7.10.1971, kun kaksitoista nuorta innokasta lintumiestä perusti Joensuun Tyttölyseolla Joensuun lintumiehet -yhdistyksen. Sentään jonkin verran tasa-arvoa jo tuolloin. Yhdistys vietiin yhdistysrekisteriin vuonna 1974 nimellä Joensuun lintutieteellinen yhdistys. Seuraavana vuonna JLY liittyi BirdLifen edeltäjään Lintutieteellisten yhdistysten liittoon. Vuonna 1977 nimeksi muutettiin nykyinen Pohjois-Karjalan lintutieteellinen yhdistys ry.

Perustajien ja alkuvaiheen toimihenkilöiden nuoruudesta kertoo se, että pääosa heistä edelleen harrastaa lintuja. Kiitokset heille, ja myös edesmenneille, hyvän pohjan rakentamisesta Pohjois-Karjalan lintuharrastukselle.

Nykyinen PKLTY on osittain säilyttänyt perintetään, mutta toki monia asioita on muuttunut. Jäsenmäärä on viime vuosina ollut kasvussa ja vihdoin päästiin yli 300 jäsenen. Hyvää jäsenmäärän kasvun lisäksi on ollut se, että naisten määrä jäsenistössä on lisääntynyt merkittävästi.

Yhdistyksenä painimme samojen ongelmien kanssa kuin moni muu vapaaehtoisuuteen perustuva organisaatio. Aktiivisia toimijoita yhdistyksen perusasioiden hoitoon ei ole helppoa löytää. Jos sinä lukija koet, että omalta osaltasi voisit tuoda panostasi yhteiseen hyvään, ota reippaasti yhteyttä hallitukseen. Pienikin apu ja teko on arvokas. Meistä kaikki ei voi olettaa, että se kuuluisa Joku Muu tekisi hommat.

PKLTY pääsi juhlimaan 50-vuotista taivaltaan vuoden myöhässä. Marraskuussa järjestettiin juhlaseminaari Lintutekoja Karjalassa. Samana viikonloppuna Joensuussa pidettiin BirdLife Suomen edustajiston kokous. Seminaarissa kuultiin esitelmät *Valkoposkihanhet ja hanhipellot* (Mika Pirinen), *PKLTY lintuvesien kunnostajana* (Sami Raimoaho), *Tuloksia haukanpesien huomioimisesta metsätaloudessa* (Hannu Lehtoranta) ja *Höyläsisämaan lintuasema* (Juha Miettinen). Osallistujia oli noin 80. Lisäksi seminaaria oli mahdollisuus seurata netissä.

Iltajuhlissa nautittiin maistuva illallinen ja kuultiin päätoimittajamme Jenna-Marie Laineen musiikkiesityksiä. Juhlapuheen piti Anniina Kontiokorpi. Kaikille osallisille kiitokset. Kiitokset myös monille lintuyhdistyksille, jotka eri tavoin muistivat merkkipäiväämme.

Juhlassa palkittiin Harri Kontkanen ja Janne Leppänen BirdLife Suomen hopeisella merkillä. Pronssiset merkit saivat Markku Huttunen, Tapio Piipponen ja Jani Varis. Onnittelut ja kiitokset myös heille lintuharrastuksen eteen tehdystä työstä.

Juhlien jälkeen on syytä suunnata katse eteenpäin. Tekemiseen ja uudistumiseen tarvitsemme teitä kaikkia lintuharrastajia. Pidän tärkeänä, että viihdytte harrastuksenne parissa. Kirjatkaa havaintojanne matalalla kynnyksellä Tiiraan. Vielä kolme vuotta panostamme erityisesti käynnissä olevaan lintujen levinneisyyskartoitukseen eli lintuatlakseen. Siihen tarvitaan havaintoja joka puolelta Pohjois-Karjalaa ihan tavallisistakin lajeista. Mitä syrjemmässä liikut, sitä tärkeämpää on merkitä myös tavallisten lajien havaintoja Tiiraan. Muista merkitä havaintoon pesimisvarmuus omaan lokeroonsa.

Harrastuksen sesonki lähestyy. Ollaan kaikki innolla mukana. Hyviä linturetkiä.

Lintuja puoli vuosisataa

Lintuharrastus on ollut useille jäsenillemme osa elämää jo vuosikymmeniä! Siipirikon toimitus kutsui vähintään 50 vuotta lintuja harrastaneita haastatteluun kertomaan kokemuksiaan ja ajatuksiaan.

Rauni Piironen 80v

Jenna-Marie Laine soitti Raunille eräänä helmikuuisena sunnuntai-iltapäivänä ja hän ilahtui mahdollisuudesta kertoa omasta rakkaasta harrastuksestaan.

Linnut kiehtoivat Raunia jo varhain. Hän aloitti lintuharrastuksen retkeilemällä yksin, lintukirjaan ja eri lajeihin tutustuen sekä hankkimalla tarvittavat havainnointivälineet. Hän innostui joka kerta, kun löysi itselleen uuden lajin. Rauni lähti mielellään retkelle hyvin varhain aamulla, kun puoliso ja lapset vielä nukkuivat. Näin hän sai nauttia aamuoisesta tunnelmasta kaikessa rauhassa, lintujen parissa.

Jossakin vaiheessa harrastusta Rauni huomasi sanomalehti Karjalaisessa ilmoituksen lintuyhdistyksen retkestä ja päätti osallistua. Rauni koki, että järjestetyillä retkillä oppi hirmuisen paljon uutta, sillä kokeneempia harrastajia oli aina mukana. Paikalla oli aina joku keneltä pyytää apua lintujen tunnistamisessa, mikä on vähemmän harrastaneelle merkittävä apu taitojen kartuttamiseksi.

Raunin linturetket ovat keskittyneet Pohjois-Karjalaan. Muiden muassa Sääperinjärvi ympäristöineen on ollut mieluisa retkeilymaasto ja siellä hän on tavannut monia muita lintuharrastajia.

Rauni nautti jokaisesta linturetkestä ja hetkistä lintujen parissa, eikä mikään yksittäinen kokemus nouse ylitse muiden.

Nuorempia lintuharrastajia hän kannustaa lähtemään kokeneempien matkaan ja mukaan yhdistysten linturetkille.

Auli Patjas

Äiti ja kolme tyttäretä majoittuneena Karigasniemen Kaktsavarrin lomamajalla v. 2004

Lintuharrastukseni ensivaiheet

Lintuharrastukseni ei alkanut isolla ryminällä, vaan pikkuhiljaa ajan kanssa. Äitini oli tärkeä innostaja. Kotona oli Linnut värikuvina -kirja, jota sisaruksien kanssa katseltiin ja kisailtiin kuka tuntee eniten lintuja. Muistan myös, kun olin 6–7-vuotias, oli kevät ja äiti ripusti pyykkiä ulos kuivumaan. Äiti sanoi ”Kuulepa, peippo laulaa!” Äiti opetti meille lapsille tavallisimmat linnunlaulut jo lapsena.

Kun sitten opiskelujen päätyttyä Joensuussa ilmaantui vapaa-aikaa, ilmoittauduin silloisen Vapaaopiston lintukurssille, jota veti Petri Hotola.

Meni vielä pari vuotta, ja me sisarukset huomasimme, että olimme kaikki edelleen kiinnostuneet linnuista. Aloitimme keväiset linturetket. Äiti oli innolla mukana. Aluksi kiertelimme Etelä-Suomen rannikolla, myöhemmin Lapissa.

PKLTY:n jäseneksi liityin muistaakseni 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa.

Kallisarvoisin muisto

Alkukesän linturetket Karigasniemen Ailiggaalle ovat aina vuoden kohokohta. Eihän siellä

kovin monia lintulajeja ole, mutta se jokin, kun kiipeää korkealle, näkee Suomen ja Norjan tunturit ja sen loputtoman sinen, tuntee varpuksien tuoksun ja kuulee vaikkapa pikkukuovien ääntelyn, kun parvi lentää yli. Hyvässä seurassa, sisaret ja jo poismenneet äiti ja yksi Eija. Hauskaa olla pittää, sanovat karjalaiset.

Mikä on muuttunut

Mielestäni lintuharrastajat toimivat paljon enemmän luonnon ja lintujen suojelun piirissä kuin vain pintojen keräilyssä. Se onkin aivan välttämätöntä. Yksi hyvä parannus harrastuksessa on lintuhavaintojen keruu netissä Tiiraan.

Mikä merkitsee

Lintuja on mukava seurata kotona ikkunasta, mökillä pesäpöntöillä ja ruokinnalla sekä keväisillä linturetkillä. Jotta jatkossa tulevatkin sukupolvet voisivat linnuista nauttia, täytyy kohdistaa huomiota luonnonsuojeluun. Eivät linnut tyhjiössä elä.

Viesti nuorille

Täytyy kiinnittää huomiota koko luonnon suojeluun omassa elämässä ja yksittäisissä kohteissa. Muovit ja myrkyt ovat mielestäni eräitä tärkeimpiä luonnon vihollisia. Hyönteiskato ja mikromuovit

Risto Juvaste

Lintuharrastukseni ensivaiheet

Harrastukseni alkoi töytötintistä ja 13-vuotislahjaksi saamastani kiikarin puolikkaasta (ks. Siipirikko 2/2011 s. 28). Seuraavana päivänä kirjastossa lintuharrastusopas ja heti lintupäiväkirjaa pitämään. Sitten oli luokkakavereita ja Tykölän rengastuskerho, joka mahdollisti nopean kehittymisen. Rengastusluvan sain jo 1960. Opiskelu Hesassa hieman hiljensi harrastusta, mutta muutto Joensuuun 1974 mahdollisti vahvan harrastuksen myös PKLTY:ssä. 80-luvulla aloin keskittyä järvilinnustoon ja selkälokkiin.

Kallisarvoisin muisto

Jos sitä rahalla mittaa, niin varmaan lorkilento-koneprojekti. Ajatuksenani oli laskea pikkujärvien lokkeja (ja selkävesien lahtia). Ostin ultrakeveän koneen ja opettelini lentämään Kuo-

piossa. Monia teknisiä ongelmia oli, putosinkin Pyhäselkään ja hajotin koneen (ks. Siipirikko 2/1993 s. 52: Lokkiharrastuksen vaaroja).

No, ostin uuden koneen ja senkin kanssa oli ongelmia. Lopulta myin pois. Nykyisin digikuvaavalla dronella asian voisi hoitaa helpommin. 90-luvun alussa lentäminen matalalla luotojen pyörteissä ja kuvaaminen diakameralla ja sanelu C-kasetille oli varsin haastavaa.

Mikä on muuttunut

Tietysti digitekniikka ja kamerat. Havaintojen tallennus, viestintä kuvat ja videot. Eihän niistä voinut aikoinaan kuvitellakaan. Rengastuksen puolella aloittamani lukurengastus. Lukurenkaita käytetään monille lajeille ja tapaamismäärät niillä ovat lisääntyneet voimakkaasti.

Mikä merkitsee

Kesät ja järviluonto lintuineen on parasta Suomessa. Yhdistystoiminta (PKLTY ja LYL) oli ykkönen 70- ja 80-luvuilla. Puheenjohtajana minulla oli seurana mahtava hallitus. Saatiin paljon aikaan, sitä on kiva muistella. 2000-luvulla tutkimuspainotus on noussut ykköseksi.

Viesti nuorille

Pesimähavaintoja, laskentoja ja itseasiassa kaikkia tietoja kannattaa tallentaa kännykällä kuvina ja saneluilla tai sovellutuksilla. Itseäni harmittaa, että alkuvuosien havaintojani ei ole tallessa. Vasta 80-luvun puolivälissä aloin sanella veneretkien havainnot suoraan C-kasetille ja 2000-luvulla digisanelimeen tai puhelimelle. Aikasarjat muuttuvat arvokkaiksi vuosien myötä.

Tapio Piipponen

Lintuharrastukseni ensivaiheet

Lintuharrastukseni ensivaiheet ovat 60-luvun alussa Lopen pitäjässä Etelä-Suomessa. Vanhempi veljeni osti minulle Zuiho 20x30 -merkkisen varsin laadukkaana pikku kaukoputken, kun olin halunnut vain suurennuslasia. Olin tuolloin kymmenvuotias ja innostuin käyttämään kaukoputkea merirosvoileikkien ohella myös luonnon seuraamiseen. Naapurin poika oli minua pari vuotta vanhempi ja heillä oli Retkeilijän lintuopas, jota yhdessä tutkiskeltiin. Muistan ihmetelleeni peippojen nimiä ja ajattelleeni, että järripepon nimi oli varmaan väärä: nimen pitäisi olla ”järvi-peippo” ja se kuuluisi sille linnulle, jolla on järvensinistä pääläella. Se toinen olisi joku muu peippo.

Varsinaisesti lintuharrastukseni alkoi tammikuussa 1967. Asuimme silloin Nurmijärven kunnassa lähellä Helsinkiä ja olin muistivihkoon laittanut joitain pihalintuja. Ihmettelin kaukoputkella pihakoivussamme istuskellutta pientä ruskeanharmaata lintua. Se näytti pöllöltä, mutta kun lintukirjaa ei itselläni ollut, en sitä pöllöksi uskonut. Naapurin pojan kaveri oli mukana Tringassa ja hän kertoi sen olevan varpuspöllö. Se oli tavallaan nuoruuteni ”Elämäni lintu”.

Ensimmäinen lintukirjani oli Linnut värikuvina, ja seuraava hankintani oli Euroopan linnut. Kaukoputken ohelle sain valokuvaliikkeestä 8x30-kiikaritkin.

Pientä taukoa tuli varusmiespalvelun ja opiskelun ajaksi. Opiskeluni ei liittynyt luontoon vaan radio-, Tv- ja tietoliikennetekniikkaan, joilla myöhemmin on ollut merkittävä osa kaikessa lintuharrastuksessa. Luonto jäi kuitenkin pääharrastukseksi. Osallistuin myös ensimmäiseen lintuatlakseen 1974–79 Nurmijärven lisäksi myös Ilomantsissa ja Kuusamossa. Harrastus ei kovin aktiivista ollut ja 80-luvulla harrastelin jonkin verran myös kovakuoriaisten keräilyä. Lintuvalokuvaus ei erityisemmin kiinnostanut ja jätin sen suosiolla muille.

PKLTY:n jäseneksi liityin 90-luvun vaiheilla. Enon lintukerhoa olen luotsanut noin kymmenen vuotta.

Kallisarvoisin muisto

Eräs tärkeä muisto liittyy ensivaiheisiin ja isäni. Istuimme kahvipöydässä ja katselin Linnut värikuvina -kirjasta lapinharakkaa, jolla nimellä se silloin vielä tunnettiin. Sanoin isälleni, että tuollainenkin olisi joskus mukava nähdä. Kun katsoin ikkunasta ulos, niin omenapuussa istui lapinharakka. Molemmat tuota samanhetkisyttä ihmettelimme. Silloin ehkä vahvistui ajatus: tätä harrastusta jatkan (musiikin ohella).

Mikä on muuttunut

Ihmisten kiinnostuneisuus lintuihin ja muuhunkin luontoon on muuttunut, tietysti välineetkin ja ennen kaikkea tekniikka ovat kehittyneet. 70-luvulla tieto kulki postin välityksellä ja lankapuhelimilla, nykyään netissä lähes reaaliajassa. Aiemmin ei kotitietokoneita ollut, ja nykyään kännykkä on lähes jokaisen mukana. Lintukuvaus ja -kirjallisuus ovat monipuolistuneet. Tietojen kokoaminen, kerääminen ja analysointi tietokoneilla omienkin tarpeiden mukaisesti lisää harrastuksen monimuotoisuutta.

Mikä merkitsee

Lepo ja rauha, jonka luonnossa voi kokea sekä kokemusten jakaminen muiden kanssa merkitsevät paljon. Luonnon ihmeellisyys ja kauneus puhuttelee. Osallistuminen kartoituksiin ja tutkimuksiin antaa merkitystä myös harrastukselle. Vaikka osa välineistä voi olla hyvinkin kalliita, niin lintuja voi harrastaa vuosikymmeniä hyvin minimaalisilla budjeteilla eli se on mahdollista kaikille.

Viesti nuorille

Lintuharrastus voi jatkua koko eliniän ja sen voi liittää moniin muihinkin harrastuksiin: taiteisiin, käsitöihin, retkeilyyn, matkailuun jne. Linnut rikastuttavat ja avartavat omaa näkemystä luonnosta ja maailmasta. Jokainen voi harrastaa omien mieltymystensä mukaisesti – yksin tai yhdessä, aktiivisesti tai hiljaa yksin puurtaen, mutta kuitenkin mukana.

Lopuksi ote Ulla-Leena Lundbergin kirjasta Linnun siivin Siperiaan:

”Joka on kerran kokenut enkelin kosketuksen, se etsii lakkaamatta enkeleitä. Huomio kiinnittyy silloin vaistomaisesti muihin siivekkäisiin olenoihin; tämä on se suuri kompensatio, jonka maailma tarjoaa.”

Hannu Lehtoranta

Lintuharrastukseni ensivaiheet

Lintujen seuraaminen alkoi jo viisivuotiaana. Sieltä on ekat kirjoitukset havainnoista. Tuttavapiirissä ei ollut ketään luontoihmistä, eli kiinnostus oli ihan sisäsyntyistä. Aluksi havainnointia pesistä ja muuttolintujen saapumisesta maatalomme pihapiirissä ja sen lähellä. Myös talvilintujen ruokinta alkoi noihin aikoihin: läskiä ja ihraa teurasjätteistä ja isältä kinuttua kauraa.

Kuusikymmentäluvun hengen mukaisesti naapurin poikien kanssa tehtiin oma osamme räksänpesien hävittämisessä. Meitä oli neljä poikaa, jotka aloimme tehdä omia tutkimuksia. Rajasimme eri biotooppeihin näytealoja, joilta sitten etsittiin kaikki pesät. Siinä alkoi hahmotua mitkä lajit pesivät erilaisissa metsissä. Sikäli erikoista, että tapasin varmaan ”oikean” lintuharrastajan vasta reilusti yli kymmenvuotiaana.

Alussa ei ollut edes lintukirjaa. Ekaluokalla pääsin käsiksi Keski-Vuokorin kansakoulun kirjaston vanhaan lintukirjaan. Siitä alkoi kirjan tekstin kopiointi sinisiin pikkuvihkoihin. Kiihkarin saanti avasi harrastuksen uudelle tasolle. Lopulta sain lahjaksi myös legendaarisen Linnut värikuvien -kirjan.

Kallisarvoisin muisto

Ehkä mieleenjäävimmäksi nostan kesäkuun alun aamun vuonna 1985. Nurmeksesta oli tullut tieto hautovasta lapinpölystä. Lähdettiin sitä katso-

maan löytäjän opastamana. Yllättäen 49 metrin päässä toisessa korpin pesässä hautoi toinen lappari. Oppaamme kertoi nähneensä keväällä lapinpölyllön myös jonkun matkan päässä. Kun siirryimme sinne, pian löytyi koivupötkkelön päässä kolmas pesä. Fiilis oli hyvä.

Sitten oli aika aloittaa työpäivä. Metsäammatilaisena menin työkohteelle. Reitin varrella oli pötkkelö, jonka olin nostanut edellisenä syksynä puuta vasten ja sipistellyt pesimäkelpoiseksi lähinnä viirupölylle. Iloinen yllätys oli, kun pötkkelössä hautoikin lapinpöly. Kun vajaan kilometrin päässä oli tiedossa kanahaukan pesä, ei mikään enää pidätellyt käydä tarkastamassa myös se. Tietysti sielläkin hautoi lappari.

Tein päivän työt ja päätin vielä koudata Valtimon puolelle vilkaisemaan kanahaukan pesää, joka oli jäänyt hakkuuaukon ainoaan puuhun. Siellä näkyi jo kaukaa päivän kuudes pesällä oleva lapinpöly.

Viimeiseltä pesältä jäi myöhemmin rengastusvaiheessa mieleen, kuinka naaras seurasi rengastusta lähes käden ulottuvilla. Yllättäen puuhun lennähti myös koiras myyrä nokassa. Se katseli minua hetken, hypähti naaraan viereen, antoi myyrän sille ja lennähti tiehensä jatkamaan saalistuksia. Minulla kävi mielessä puun juurelle jättämäni kamera!

Mikä on muuttunut

Paljon on muuttunut. Nyt tietoa on saatavissa yllinkyllin. Rikkautta on se, kuinka monella tavalla lintuja voi harrastaa. Toki itse kannustan linnuston seurantoihin ja laskentoihin. Niillä havainnoilla on merkitystä tulevaisuudessa. Tavallistenkin lajien muistiin merkityt havainnot voivat olla tosi arvokkaita, kun linnustossa tapahtuu muutoksia, joita emme nyt pysty ennustamaan.

Arvostan sitä, että ihmiset rohkenevat tunnustautua lintuharrastajaksi, vaikka se ei ole heille pääharrastus. Tiira on parasta mitä harrastusaikanani on tapahtunut.

Mikä merkitsee

Koen olevani osa verkostoa, joka kerää dataa nykylinnustosta. Parasta on se, että lintuharrastus tarjoaa päivittäin hyviä elämyksiä. Myös parhaat ystävyysuhteet löytyvät lintuharrastuksen piiristä. Yhdistystoiminnassa on tärkeää madaltaa kynnystä siihen, että ihminen kiinnostuu linnusta ja tunnustautuu lintuharrastajaksi.

Viesti nuorille

Linnut ja luonto tarjoavat paketin, jossa toteutuu monia hyviä, haasteellisia ja myös terveellisiä asioita. Lintuharrastuksessa ei pääse sellaiselle tasolle, ettei haastetta enää löydy. Lintuharrasta-

jana olet luonnonsuojelija eli katsot vastuullisena tulevaisuuteen. Olet aitiopaikalla seuraamassa luonnossa tapahtuvia muutoksia. Samalla tarjoutuu väylä laajentaa harrastuksen palettia – luonto on kokonaisuus.

Hannu Kivivuori

Lintuharrastukseni ensivaiheet

Vuoden 1960 kevätlukukaudella oppikoulun ensimmäisen luokan eläin- ja kasviopin opettaja Arja Torvinen kannusti seuraamaan kevään tuloa ja ilmoittamaan havainnot linnuista, kukista, kimalaisista ym. Ja seinälistastahan ne sitten löytyivät, havainnon tekijän nimellä varustettuna. Tämä innosti maatalon poikaa seuraamaan nimenomaan lintuja. Siitä se alkoi. Otavan Linnut värikuvina -kirjan ensi sivulla on vuosi 1961, josta lähtien havainnot alkoivat kirjautua omiin vahakansivihkoihini.

Kallisarvoisin muisto

Sain soiton Matti Raitiolta Tohmajärven Kemien kotiin 28.5.1980 klo 4.45: ”Se eilen löytynyt pikkukorppikotka on edelleen samalla paikalla Värtsilän Haponojalla!” Kaksi pientä lastani pillahtivat samalla parkumaan aikaista herätystä. Isällä ei riittänyt itsekkyyttä karata kotoa yhden linnun perään. Aamun jälkeen lintu sitten katosi pohjoiskoilliseen, eikä pinnasta tuosta huippuharvinaisuudesta pinnapussiini tipahtanut! Kallisarvoinen missaus. Mutta oli se sen arvoinen!

Mikä on muuttunut

Ihmisen tehokkuuden nälkä maan hoidossa on autioittanut luonnon. Linnusto metsissä ja pelloilla on köyhtynyt vuosi toisensa perään. Sinne vähitellen sitten hävisivät niin kulta- kuin peltosirkutkin, peltopyyt, kuukkelit ja riekot. No, nautitaan sitten vaikka niistä valkoposkihahista...!

Mikä merkitsee

Luonnon ja lintujen ääni, niiden värikylläisyys. Vuoden kierto tuo myös aina uutta ja yllättävää seurattavaa lintuharrastukseen. Myös yllätyksellisyys – harvinaisuuksineen – innostaa lähtemään yhä uudelleen linturetkelle. Ja sitten se löytämisen ilon jakaminen harrastajien ja tavallisten ihmisten kesken tuo positiivista energiaa yhteiselo.

Viesti nuorille

”Äiti ja isä. Lähdetään linturetkelle. Ne järjestää semmosen!” Siis mukaan vaan! Elävä luonto voimaannuttaa vähintään yhtä paljon kuin ne kuolleet bitit!

Jari Vesterinen

Lintuharrastukseni ensivaiheet

Ensimmäinen lintuharrastusmuistoni on varpuspöllöstä, jonka näin kovilla talvipakkasilla Pieksämäen keskustassa. Tuo havainto on syöppynyt mieleni sopukoihin ikuisesti. Olin tuolloin ehkä neljä–viisivuotias ja linturetkellä yhdeksän vuotta vanhemman isoveljeni kanssa. Hän oli innostunut linnuista koulun luontokerhon ja biologianopettajana toimineen lintuharrastajan kautta. Palavasilmäinen pikkupöllö herätti minussa kiinnostuksen lintuja kohtaan ja myöhemmillä linturetkillä isoveljeni kanssa opin tuntemaan paljon uusia lajeja.

Lintujahavaintojani aloin kirjata sinikantiseen ruutuvihkooni jo seitsenvuotiaana ja ensimmäiset omat 7X50-porprismakiikarini sain vähän alle kymmenvuotiaana. Myöhemmin innostuin myös lintu- ja luontovalokuvauksesta, joka harrastusvälineiden paranemisen myötä ajoi välillä lintuharrastuksen ohikin.

Lintuharrastus jatkui luontovalokuvauksen ohessa nuoruusvuosinani. Seitsemänkymmentäluvun loppupuolella kävin jo pääkaupunkiseudulla asuvan veljeni kanssa seuraamassa keväisin arktikaa Porkkalanniemellä. Kahdeksankymmentäluvun alussa tutustuin Pieksämäellä muihin vanhempiin lintuharrastajiin, joiden kanssa seurasin keväisin muuttoa läheisen Uhomäen laelta. Vakituksia lintupaikkoja olivat myös Pieksämäen rehevät lintujärvet Vehka- ja Uuhilampi sekä Kirkko-Surnui. Pesimälinnustoon tutustuin parhaiten Pieksjärven rannalla sijaitsevan kesämökkimme lähistöllä.

Vuonna 1982 muutin Joensuuhun opiskelemaan maantiedettä. Lintujen havainnointi jatkui viikonloppuisin ja lomilla sekä Joensuussa että Pieksämäellä. Toukokuusin retkeilin veljeni kanssa Porkkalan saaristossa ja Virolahden Hurpussa. Havainnointia helpotti tuolloin jo parempien Pentax 8X40 -kiikareiden lisäksi ensimmäinen Kowa-merkkinen kaukoptukeni (ns. patti-Kowa).

Asuessani opiskelija-asunnossa Joensuun Rantakylässä, tutustuin biologiaa opiskelemaan naapuriini Ari Latjaan. Hänen kauttaan pääsin mukaan PKLTY:n toimintaan ja sain uusia lintuharrastuskavereita. Varsinkin keväisin vapaa-ajat menivät enimmäkseen lintuja tark-

kaillen. Rantakylän tekomaakukkula ”Pallukka” oli lintuharrastajien ahkerassa käytössä muutonhavainnoinnissa. Myös Pielisjoen rannat ja Höytiäisen suisto tulivat tutuiksi.

Kallisarvoisin muisto

Lapsuuden varpuspöllöhavainnon jälkeisistä muistoista on vaikea valita arvokkainta. Nuoruusajoilta ovat jääneet erityisesti mieleeni toukokuiset arktikamuutot Virolahdella ja Porkkalan Hermanskärillä. Unohtumaton oli myös pohjoiskarjalaisten lintuharrastajien syksyinen matka silloisen Neuvostoliiton Gruusian Batumiin – koskaan sitä ennen tai edes sen jälkeen en ole nähnyt yhtä paljon päiväpetolintuja muutolla. Matkanjohtajana ja järjestäjänä toimi tuolloin maantiedettä opiskellut Petri Hottola. Mukana oli Joensuun yliopiston biologian ja maantieteen opiskelijoiden lisäksi myös joitakin muita itäsuomalaisia lintuharrastajia.

Viime vuosikymmeniltä ovat mieleeni jääneet erityisesti matkat Kaakkois-Aasiaan, Lähi-Itään, Etelä-Eurooppaan ja Pohjois-Norjaan sekä muihin maihin. Näiltä matkoilta on tullut valtavasti eliksiä ja mahtavia lintuharrastuskokemuksia. Lajintuntemusta Suomessa nähtäviä harvinaisuuksia varten on karttunut myös rutkasti.

Mikä on muuttunut

Viimeisten viidenkymmenen vuoden aikana on lajintuntemus parantunut huomattavasti. Lintuoppaita on julkaistu yhä enemmän ja netin myötä tunnistus on helpottunut paljon. Ennen äänien tunnistus oli mahdollista vain äänilevyjen ja kasettien tai kirjoista luettujen kuvausten avulla, mutta nyt voi käyttää netistä löytyviä äänitallenteita. Nykyään voidaan lintuja tunnistaa myös niistä otetuista valokuvista lähes reaaliajassa. Lintuoptiikka on kehittynyt vuosien myötä ja kaukoptukia on nyt enemmän harrastajien käytössä.

Tiira-havaintojärjestelmän käyttöönotto oli yksi suurimpia ja parhaita muutoksia. Nykyään havainnot saadaan kaikkien näkyviin helposti, eivätkä ne jää vain omaan muistivihkoon. Toisaalta aiemmin opittiin ehkä paremmin kanta-pään kautta, kun jouduttiin kirjaamaan lintujen käyttäytyminen ja äänet sekä piirtämään kuvat havaintovihkoon tunnistusta varten.

Nuoruudessa linturetkillä kuljettiin polkupyörällä ja liikuttiin kävellen maastossa. Myöhemmin autojen käyttö laajensi retkeilykohteita

ja havainnot keskittyivät ehkä enemmän lintu-
tornien läheisyyteen ja parhaille muutonseu-
rantapaikoille. Nyt pyöräretkeily ja maastossa
liikkuminen näyttäisi olevan jälleen suosittua,
varsinkin nuorempien harrastajien keskuudessa.

Tietoisuus lintuharrastuksesta ja sen mer-
kityksestä luonnon- ja lintujensuojelussa on
lisääntynyt huomasti. Vielä lapsuusaikanani kii-
kareiden kanssa maastossa liikkunutta lintuhar-
rastajaa pidettiin varsinkin pikkupaikkakunnilla
vähän omituisena hiipparina.

Mikä merkitsee

Eniten lintuharrastuksessa merkitsevät minulle
luontoelämykset sekä luonnossa liikkumisesta
ja lintujen tarkkailusta tuleva kokonaisvaltainen
hyvä olo. En ole koskaan luonnossa liikkuessani
ollut kovin seurallinen, joten olen retkeillyt
paljon joko yksin tai perheenjäsenteni kanssa.
Yksin pystyn ehkä keskittymään kokonaisvaltai-
semmin luonnon havainnointiin ja saan eniten
mielenrauhaa. Toki hyvässä seurassakin lintujen
tarkkailu on ollut mukavaa. Bongausta en ole oi-
keastaan koskaan harrastanut, mutta muutaman

harvinaisuuden olen kyllä käynyt katsomassa.

Toinen tärkeä merkitys on linnuston- ja luon-
nonsuojelu. Olen tehnyt erilaisia linnustonlas-
kentoja työkseni useina vuosina, ja tuolloin
tärkeintä minulle on ollut lintujen ja niiden
elinympäristöjen suojelun edistäminen sekä
luonnonsuojelu kokonaisuudessaan. Harras-
tuspuelella lintuatlashankkeisiin osallistuminen
(tätä viimeistä lukuunottamatta) on ollut mi-
nulle myös tärkeää. Olen tiennyt osallistuvani
sellaiseen, josta on todellista hyötyä linnuston- ja
luonnonsuojelussa.

Viesti nuorille

Pitäkää hyvästä harrastuksesta kiinni. Osallis-
tukaa linnustolaskentoihin, linnustonsuojelu-
työhön ja muihinkin hankkeisiin puhtaan ja
elinkelpoisen luonnon puolesta. Luontokadon
ja lajien sukupuutto-oaallon keskellä on taisteltava
yhä kovemmin lintujen elinympäristöjen säilyt-
tämiseksi. Ilman linnuston- ja luonnonsuojelua
ei tulevaisuudessa ehkä ole enää lintujakaan,
joiden katselemisesta ja kuulemisesta niin paljon
nautimme.

Juha Miettinen

*Jenna-Marie Laine kirjoitti Juhan haastattelun
puhelin keskustelun pohjalta.*

Lintuharrastukseni ensivaiheet

Linnut tulivat osaksi Juhan elämää jo lapsena.
Harrastuksen alkuun liittyy ristiriitaisia tunteita.
Tuolloin ei ollut tavatonta ottaa eläiksi lintuja
tai paukutella niitä, ja siitä kaikki alkoikin.

Silmät avaava kokemus oli kohtaaminen kel-
tavästaräkin kanssa. Metsästysvietetin viemänä
noin kymmenvuotias Juha ampui kohti lintua
ja riemastui osumastaan. Havaitessaan linnun
kuolleen, suru valtasi mielen. Ratapihalla pikeen
tarttuneen varpusen irrottamisesta jäi positiivi-
nen muisto. Näiden tapahtumien kautta syntyi
kuitenkin kokonaisvaltainen innostus lintuihin.
Pitkäjänteinen seuranta ja tutkimustiedon tuot-
taminen alkoi.

Mökki Paavonlammella Kiihtelysvaarassa oli
lintuharrastuksen keskiössä. Aamukävely isän
kanssa sunnuntaisin innosti havainnoimaan
linnustoa lenkin varrelta. Lintujen ääniä Juha
opetteli kuuntelemalla ja odottamalla, kunnes
ääntelijä tulee näkyviin. Eräältä öiseltä retkeltä
jäi mieleen männyn latvassa laulava punarinta.

Laskentojen ja tarkkojen muistiinpanojen tekeminen alkoi heti harrastuksen alussa.

Kallisarvoisin muisto

Erityisen rakas muisto liittyy punatulkkuun. Juha oli kävelemässä laidunalueella, niittymäisellä paikalla. Hän muistaa ison kuopan sekä näreikön, josta löytyi punatulkun pesä! Juha seurasi pesintää tarkkaan. Hän halusi tietää mitä hautovan naaraan alta löytyy ja nosti lintua varovasti. Siellä oli täysi munamäärä! Kosketus teki vaikutuksen ja erityisesti se, ettei naaras paennut pesältä. Juha seurasi pesintää kuoriutumiseen saakka. Tämä kokemus oli alkusysäys rengastukselle.

Muihinkin lintuihin heräsi halu tutustua lähemmin. Pihassa kävi varpusia. Juha lainasi vanhempiensa kaupasta metallisen ostoskorin, laittoi sen alle linnuille ruokaa ja viritti etälaukaisimen saadakseen linnut jäämään koriin. Tutkittuaan lintuja hä

Mikä on muuttunut

Harrastaminen oli melko itsenäistä, kunnes Juha kuuli aikomuksesta perustaa lintuyhdistys. Hän muistelee olleensa mukana jo ensimmäisessä kokouksessa ja vaikuttaneensa konkareiden tapamisesta. Läsä oli ainakin Matti Kapanen, Paavo Liimatta ja Jouko Tiussa. Juha kuunteli heidän havaintojaan ja kokemuksiaan ja oppi paljon uutta. Rengastukseen ja kosketuksiin haukkojen kanssa Juha pääsi 70-luvun puolivälin tienoilla Jouko Tiussin matkassa. Oppipoika oli mukana pesäkierröksillä, kiipesi haukkojen pesille ja laski poikaset maahan Joukon rengastettavaksi.

Yhteisön löydyttyä harrastus kehittyi ja muuton tarkkailu vakiintui tavaksi 70-luvulla. Mieleen on jäänyt ensimmäinen syysmuutto, jolloin tuli 30–40 tuhatta hanhea – se oli siihen aikaan paljon. Juhan veli oli ollut havainnoimassa kaatopaikalla, tuli sieltä Juhan luokse ja kertoi lintuja lentäneen hirveästi! Juha hyppäsi polkupyörän selkään kiikarit kaulassa ja polki vauhdilla kaatopaikalle. Siellä lensi eri hanhilaje-

ja, kuikkia ym. Koska havaintovihko jäi kiireessä kotiin, Juha kirjasi havainnot hiekkiaan!

Muutokset ja huolet liittyvät luonnon köyhtymiseen, tutkimuksen arvostuksen laskuun sekä yleiseen sivistyksen vähenemiseen. Meneillään oleva luontokato ei Juhaa yllätä, sillä hän on seurannut kehitystä huolissaan jo vuosikymmeniä. Linnusto on muuttunut dramaattisesti.

Mikä merkitsee

Lintuharrastuksessa merkityksellisintä on systemaattinen tiedon keruu, jotta tieto on tavalla tai toisella tieteen käytettävissä. Juha panostaa tarkkoihin muistiinpanoihin. Sääntölisuus muistiinpanojen kirjauksessa loi jo varhain positivistista painetta lähteä linturetkille säännöllisesti.

Viesti nuorille

Nuorempia lintuharrastajia Juha kannustaa pitkäjänteisyyteen. Hän kokee, että harrastuksesta saa monipuolisesti hyvän olon, kun tekee kunnolla sen mitä on ryhtynyt tekemään. Se mitä kunnolla tekeminen kullekin tarkoittaa, lintuharrastajan täytyy oivaltaa itse. Ydinajatuksena on se, ettei ainoastaan keräile lintukokemuksia postimerkkien tavoin, vaan miettii mikä olisi itselle se kantava voima. Muistiinpanojen kirjaus ja vanhojen muistiinpanojen selailu on ainakin mukavaa! Mikään havaintoaineisto tai otos ei ole liian pieni, jos se toistetaan samalla systeemillä vuodesta toiseen! Pienimuotoisesta tekemisestä voi syntyä mielenkiintoista ja arvokastakin tietoa!

Juha viihtyy retkillä yksinkin ja myöntää usein aliarvioivansa sosiaalisuuden merkitystä lintuharrastuksessa. Hän kokee kuitenkin yhteisöllisyyden olevan PKLTY:n vahvuuksia. Juha kannustaa kaikkia lintuharrastajia ylläpitämään tätä yhteisöllisyyttä!

Tuomo Eronen

Lintuharrastukseni ensivaiheet

Harrastus lähti liikkeelle 70-luvun alussa teerensoidinten kuvaamisesta yhdessä Varosen Karin kanssa. Nopeasti keväiset suoretket uloitettiin Tohmajärven rannoille, Sääperinjärvelle ja Kesonsuolle asti. Lajit oli opeteltava niukan kirjallisuuden avulla laji kerrallaan, mutta onneksi jo tuolloin oli käytössä lintujen ääniä äänilevyillä. Alkuinnostuksessa opeteltiin latinalaiset nimet ja myös tunnistuksen kannalta tärkeät äänet niin, että vieläkin foneettiset kuvaukset kaikuivat korvissa linnun laulua arvioidessa.

Kallisarvoisin muisto

Muistoja ja elämyksiä on valtavasti, mutta linnuston muutokset huomioiden pinnalle nousee ehdottomasti aamuyö, jolloin kuulin moporetkellä 16 laulavaa kultasirkkua uudella paikalla. Paikka oli Humalajärven liete Kiteellä; lahti oli jo kuivatettu, mutta peltoja ei ollut vielä raivattu ja ideaalista pajukkoa oli kymmeniä hehtaareja. Aamulla klo 5 kotiin palatessa olo oli sananmukaisesti väsynyt, mutta onnellinen.

Mikä on muuttunut

Vaikka muutokset linnustossa ovat olleet valtavia, suurin muutos on kuitenkin tapahtunut yleisessä ja omassa lajituntemuksessa, harrasta-

javerkostoissa ja havaintovälineissä. Myös harrastajien liikkuvuus on lisääntynyt valtavasti. Mitä kaikkea tällä lajitietoudella ja apuvälinearsenaalilla olisikaan 1970-luvun ympäristöissä nähty? Toisaalta harrastuksesta on tullut selvästi pinnallisempaa kuin ennen; oman harrastuksen alkuvuosina siinä oli vielä erittäin vahva biologinen/tieteellinen pohjaviritys.

Mikä merkitsee

Keräilijäluonteena uudet lajit ja niiden saaminen haltuun kiehtoo tavattomasti. Tämä ei tarkoita kuitenkaan pakonomaista bongaaamista vaan omat ”spondet” havainnot ovat aina parhaita. Myös omat etsintäretket – monesti myös löytöretket – koukuttavat. Yksin itse etsityillä lintupaikoilla retkeily, kaikessa rauhassa, on parasta elämysaikaa, mitä itselleen voi järjestää. Tyynenä keväisenä maaliskuun lopun yönä jonnekin Tuupovaaran syrjäiteille tehtyä pöllö/luontoretkeä ei voita mikään; korvat ja muut aistit herkkiä voi laittaa oman tietotaitonsa testiin ja päästä sisälle aivan uuteen maailmaan, jossa jokaiselle äänelle on looginen syy. Lintu, nisäkäs, vesi, koneääni, ihminen tai ehkäpä harrastajasairaus - helmaritinnitys.

Viesti nuorille

Opetelkaa systemaattinen lajituntemus ja erityisesti lintujen äänet. Se on avain mukaviin palkitseviin retkiin, joilla havaintomäärä moninkertaistuu ja oma kokemus kohisten kasvaa. Tietoa ja neuvoja löytyy valtavasti. Kulkekaa myös omia polkuja eli retkeikää uusilla mielenkiintoisilla paikoilla. Ja muistakaa tehdä sama retki joka vuosi. Tehkää myös havainnoinnista itsellenne tavoitteellista; silmät ja korvat pysyvät paljon paremmin auki, kun laskee ihan vain hupina päivä-, kuukausi-, piha-, kunta-, matka- tai vuosipinnoja. Myös vuodenvieritys ja luonnonoikut kannattaa opetella analysoimaan oman kokemuksen kartuttamiseksi.

Eikä tietenkään oteta mitään pinnapaineita, eihän.

Erkki Korhonen

Lintuharrastukseni ensivaiheet

Lintuharrastukseni alkoi keskikoulun toisella luokalla, kun luonnonhistoriassa alettiin käsitellä lintuja. Aina tunnin alussa kirjattiin taulukkoon oppilaiden muuttolintuhavainnot. Se oli koukuttavaa, ja piti siis käydä maastossa retkeilemässä, jotta seuraavalle tunnille oli uutta ilmoitettavaa.

Kallisarvoisin muisto

Tietenkin aina uuden lajin, ja varsinkin harvinaisemman kohtaaminen tuntuu kallisarvoiselta. Merimetso Keski-Suomessa oli yksi ensimmäisistä wau-jutuista. Opiskeluaika Helsingissä oli maalla asuneelle yhtä juhlaa. Merenrannat tarjosivat jotain aivan uutta ja ihmeellistä.

Mikä on muuttunut

Paljonkin on 50 vuodessa muuttunut. Ennen ei ollut juuri muuta kuin kumisaappaat ja kiikari. Kaukoputkien tulo toi suuren avun tunnistukseen. Minunkin ensimmäinen kaukoputki oli ns. tähtikaukoputki – hankala ja kömpelö. Lintuvalokuvausta esti kaluston kalleus ja paino. Hyvälaatuiset objektiivit olivat vain harvojen ulottuvilla. Myös filmipohjainen kuvaus rajoitti kuvausta. Nykyiset kamerat ovat aivan käsittämättömän tehokkaita. Lintukuvaus on saanut yhä suuremman huomion harrastuksessani.

Mikä merkitsee

Merkityksellisin asia harrastuksessani on se, että se motivoi luonnossa liikkumiseen, ja sieltä olen saanut hyviä ystäviä.

Viesti nuorille

Nuorille sanoisin, että tämä on hieno harrastus. Jotkut haluavat liikkua erakkoina, mutta ainakin itse jutustelen mielellään nuorempien kanssa. Nuorten ei kannata tuntea huonoutta, jos ei tunnista yhtä helposti lintuja kuin vanhemmat harrastajat. Aina kannattaa kysäistä kaverilta mitä mieltä hän on. Uskon että meillä vanhemmilla on helpompi tunnustaa olevansa väärässä. Rehellinen pitää aina olla, ja jos ei ole varma, niin kysymysmerkki perään jne.

Muistikuvia lintuharrastuksen alkuvuosilta

Kari Koskela

Selatessani vanhoja havaintovihkoja huomaan lintuharrastuksen alkaneen pesien etsinnällä. Myös muuttolintujen saapumista seurattiin. Pesää etsien retkeilimme veljeni Kimmon kanssa Joensuussa Sulkulahdessa, jossa olimme asuneet vuoteen 1962 saakka. Mukana oli myös entinen naapurin poika sieltä, Matti Kosonen. Lehto- ja sekametsien rastsyhdyskunnat ja peltoihin rajoittuva vaihteleva maasto vetivät puoleensa. Retkialue sijoittuu nykyisen Karhunmäen ja Kukkolan välille. Kukkolan lähistöllä telttailimme metsässä yötä myöten 2.–5. kesäkuuta 1970. Kävimme lypsämässä Kukkolan tilan lehmistä kahvimaitoa, mutta rikos lienee jo vanhentunut.

Ensimmäiset muistiinmerkinnät ovat keväältä 1968, kun meillä oli ikää 12 ja 13 vuotta. Käsin piirretyltä kartalta löytyy 27 pesämerkintää siltä vuodelta. Ylös on kirjattu myös harjalintu omasta pihasta 7.10.1968 ja syksyltä pihan yli lentänyt kymmenkunnan pähkinähakin parvi. Seuraavana keväänä rengastaja tuli mukaan löytämилlemme pesille, sillä lehtori Jouko Tiussa oli Matin opettaja. Ensimmäisellä retkellä Tiussan matkassa opimme tunnistamaan lehtokertun laulun ja punavarpuksen vihellyksen sekä löysimme pikkulepinkäisen pesän.

Siihen aikaan ei ollut omia pönttöjä. Vuonna 1969 löydettiin 78 pesää, joista vain kaksi kirjosi-pon ja niistäkin toinen pesi haavan kolossa. Muita pesälöytöjä: hömötiainen 2, talitiainen 1, pyrstötiainen 1 pesä, ei sinitiaista. Räkättirastas 18 pesää, punakylki 11, laulurastas 11, mustarastas 1 pesä. Peippo 8, pajulintu 5, kivitasku 3, pensastasku, metsäkirvinen, rautiainen ja pikkulepinkäinen 1 pesä. Kiuru, keltasirkku, kuovi ja varis 1, sepelkyyhky 3, töyhtöhyppä 3 ja nuolihaukka 1 pesä. Vuodelle 1970 vihkoon on merkitty 99 pesälöytöä.

Vuonna 1969 pesiltä rengastettiin 88 poikasta. Seuraavana vuonna tuli 114 rengastusta, joista osa

Ketunpesiltä. Vuoden 69 rengastuksista tuli löytöjä ulkomailta: töyhtöhyppä Italia, Sienna, Matera 7.12.69, punakylkirastas Italia, Pisticci 31.1.70, sepelkyyhky Etelä-Ranska, Ustariz 10.10.71.

Ensimmäisten vuosien linturetkistämme teimme pieniä kirjoja, kalkkeripaperilla kolmen kappaleen painoksena. Kirjassa on kerrottu pyrstötiaisen pesälöytö 27.5.69:

”Mukana ollut Kalle sanoi löytäneensä oudon pesän. Kun saavuimme paikalle, saimme kaikki nähdä sen. Pesä oli lepän oksanhaarassa. Pesä muistutti pussia, joka oli vuorattu ulkoapäin lepän kaarnalla ja sisältä untuvilla. Kun emo lähti pesästä, huomasin sen heti pyrstötiaiseksi. Emme ruvenneet silloin mahdollisia munia katselemaan, koska tuntui mahdottomalta saada edes sormia niin syvälle missä munat olivat. Myöhemmin kun lehtori Tiussa rengasti poikaset oli niitä kertynyt kaiken kaikkiaan 12 kappaletta, määrä on suurin mahdollinen. Vaikka lehtori Tiussa on rengastanut yhteensä yli sataa lajia ei hän ollut rengastanut pyrstötiaista (oli kylläkin tavannut lajin pesän ennen kuin rengasti). Otimme pesästä jonkin valokuvankin, mutta ne ovat kai epäonnistuneet.”

Riekkö pesän lähistöllä 1970.

Nykyisin seudulla on Karhunmäen asuntoalue, joten niitä metsiä ja peltoja ei enää ole. Paitsi perustetut kaksi luonnonsuojelualuetta! Kimmo löysi 2010 vaiheilla sieltä valkoselkätikan pesän ja kaavoittajan piti jättää rakentamisesta vapaita alueita.

Kotikulmilta Joensuun Kulhosta löysimme riekon pesän 19.5.70 tien poskesta rämeeltä. Pesälöydöstä on kirjattu yhdeksän munaa. Sitä tuli kuvattua jollakin coca-cola -kameralla. Ensimmäisiä kertoja kuvasin piilokojusta käpytikan pesällä 15.6.70. Oli tarkoitus mennä pohjansirkun pesälle, mutta poikaset olivat jo lähteneet. Niinpä pystytin kojun haapapötkelössä olevalle tikan kololle. Kirjassa kerron kuvauksesta:

”Otin kojussa oloaikana yhteensä kaksi valokuvaa. Toisessa oli toinen emo menossa pesäkoloon ja toinen puun rungolla. Molempien kuvien alalaitaan jäi eteen tirkistysaukon alapuolella oleva kangas, koska olin tähdännyt liian alas. ... Kerran emo vei pesään pienen linnun poikasen. Seuraavalla kerralla toinen emo vei kuolleen poikasen pois.”

Pielisjoen rantamailla oli siihen aikaan soista rämettä jossa pesi pohjansirkku sekä vetisellä suolampareella kuovi. Paritsanlahden luhtasuolla pesi suopöllö. Riekkö viihtyivät rämeellä myös talvisin, kunnes metsät kuivattiin ojittamalla.

Pyhäselän kirkon kuuloetäisyydellä Sintsonlammella seilasimme enomme paatilla, joka oli hitsattu kahdesta Pobedan konepellistä. Laskimme lammelta 1.6.70 yli 200 naurulokkiparia ja löysimme muutaman pikkulokin pesän. 20.5.72 on havainto mustakurkku-uikusta ja heinätaviparista. 18.6.72 pikkulokkeja noin 30 (3.6.72 5

pesää) ja naurulokkeja noin 25 yksilöä. 2.7.72 tavattiin mustakurkkuemo poikasineen. 8.6.75 on kirjattu 250 naurulokkia ja 6 pikkulokkia. Kerran tammikuussa Kimmo putosi nivusia myöten lumen peittämään sulaan Sintsonpuron suulla. Soutelimme myös Matin perheen kesämökiltä ruovikon reunoja Pyhäselän Haapajärvellä ja 2.6.70 on vihkoon kirjattu yksitoista silkkiuikun pesää.

Aluksi liikuimme polkupyörillä, välillä kevytmoottoripyörällä ja autolla. Sitten taas polkimilla kameravarustusta tavaratelineellä siinä määrin, että runko katkesi takahaarukan hitsauksesta. Sain uuden Nopsan takuuseen.

Lintuyhdistys perustetaan

Höytiäisen kanavan suistossa tapasimme muita harrastajia. Tapaamisten seurauksena olimme paikalla, kun lintuyhdistys perustettiin Joensuun tyttölyseon luokassa 7.10.1971. Visa Rausteen isä oli koulun rehtori ja sitä kautta lienee valikoitunut kokoontumispaikka. Luokkahuone on vielä näkömuistissa. Yhdistyksen tarkoitus lienee ollut selvillä, joten asialistan käytiin läpi sujuvasti, mutta pankin valinnassa oli vaihtoehtona KOP ja Työväen Säästöpankki ja siitä käytiin keskustelua – jos en sekoita johonkin toiseen kertaan.

Kimmon vihkosta seuraavasta kokoontumisesta:

”Tyttölyseo 29.5.72

14.5. käyneet Kesolla.

n. 20.00 loppui kuvien katselu.

Hannu Hautala saapui 20.30 ja näytti dioja.

Kertoi mm. kotkien keinopesistä. Kokous loppui klo 21.15.”

Kimmon vihkosta:

”Lintukokous 1.12.72 tyttölyseo

Alkoi klo 19.00. Aiheita:

Talvilintulaskenta. Joensuussa n. 8 reittiä. Me

laskemme yhden reitin täältä Kulhosta päin.

Talvilintujen ruokinta: Hasanniemessä ruokintapaikka.

Yhdistykselle perustettu tili ja yhdistys rekisteröidään ennen joulua.

Lintutapahtumista pikkumarpuusia Reijolassa.

Suurin parvi 35 yks. Kottaraisia nähty pikkumarpuusia.

Seuraava lintukokous ja samalla vuosikokous

15.1. klo 19.00.

Kokous päättyi klo 20.00.”

Vuodesta 1972 lähtien Kimmon pöntöiltä ja pesiltä rengastivat Matti Kapanen, Visa Rauste, Paavo Liimatta ym. Vuonna 1972 Matti kävi rengastamassa viidesti mm. Kulhossa (14 lajia, 25 pesällistä, joista 15 pöntöstä, 132 rengastusta), mukana myös punatulkupoikue Sulkulahdesta ja helmipöllöpoikue Kiihtelysvaarasta (molemmista 6 poikasta). 1973 Matti rengasti Kimmon pesiltä noin 190 lintua. Kimmolla oli laajempia pönttö-alueita 70-luvulta lähtien.

Kesällä 17.–22.7.74 tehtiin Kimmon ja Visan kanssa linturetki meren rannikolle, joten lajilistalle saimme myös merilintuja. 23.–30.5.75 retkeilimme isommalla joukolla (JE, KaK, KiK, JM, JP, HP, RP, KT) Suomenlahdella, Vehkalahden Ulko-Tammion saarella. Alkuun muuttoa tarkkailtiin tornista aamusta (klo 3:30–5:00) alkaen.

Kimmon vihkosta:

27.5. ”Pidettiin tietokilpailuja tieteellisistä nimistä – muuten mielenkiintoisia, mutta JP (Jouni Pursiainen) voitti aina!”

28.5. ”Illalla klo 20 kalastajat kutsuivat savusaunaan, mutta ikävä kyllä lämmitettiin samaan aikaan kun oltiin kylpemässä – oli vain 20 cm hengitysilmaa lattian rajassa. Käytiin myös tuvassa kuuntelemassa ”kalajuttuja” linnuista.”

Omasta vihkosta:

”Kolmella seinällä plastiikkia, yhdellä pressu ja lattia laudoista, katto jostakin levystä, kiuas tiilistä ja luonnonkivistä kasattu. Oltiin lattialla polvillaan... Kävin meressä uimassa. Myös JE ja KT kävivät. Ehdoton kokemus, ehkä käydään huomennakin. Käytiin kiittämässä kalastajia, kun olivat lämmittäneet puoli päivää... Tämä keväänäkin on tällä saarella käynyt helsinkiläisiä ornitologeja. Olemme tosiaankin myöhästyneet muutosta, koskapa helsinkiläiset kai aika tyytyväisiä.”

Harvinaisin nähty laji oli jääkuikka 2 yks NE 25.5. Muita muuttajia mm. merikihu (vaalea), räyskä, punakuiri, suosirri, merikotka, allit ja mustalinnut.

Esim. 27.5. päiväsumat: Gavia sp 51, G arc 3, G ste 2, C/M n. 400, C hye 405, B ber 78, Ans/Bra n. 100.

28.5. aamulla klo 4:30–9:45 muutti Gavioita yli 500 yks.

Risto Päivinen alustaa lettutaikinaa Vehkalahden Ulko-Tammion saarella 26.5.1974.

Paikallisia mm. haahka, pilkkasiipi, karikukko, meriharakka, lapintiira, riskilä, idänuunilintu, kultarinta, viitasirkkalintu, mustapääkerttu, pikkusieppo ja puukiipijän pesä.

Harrastukset jatkuvat

Muun retkeilyn ohella Kimmo suuntautui pikulintujen ja pöllöjen pöntötykseen ja luvan saatuaan niiltä rengastukseen. Itseäni kiinnosti lintujen valokuvaaminen. Hankin järjestelmäkameran ensimmäisestä tilistä kesällä 1972 ja talven kynnyksellä ensimmäisen 400-millisen objektiivin. Ensimmäisiä kuvattuja lintuja oli joulukuun hämärässä pähkinähakki Pyh Mulossa. Kuvattu Kodak High Speed Ektachrome -diafilmille 1000

Pähkinähakki Pyhäselän Mulossa 1972.

ASA -erikoiskehityksellä. Diasta skannattuna ja säädettynä se näyttääkin paljon paremmalta kuin alkuperäinen sinipunaruskehtava otos.

Kotimetsän rämeellä pesivää pohjansirkkua kuvasin 15.6.73. Kotirannassa – Aittopuron suulla Pielisjoen peltomaisemassa – onnistuin kuvaamaan ilta-auringossa venyttelevän keltavästäräkin sekä pajulinnun pesästä lähteneet pojat 4.7.73. Siihen aikaan eniten käytössä oli Kodak Ektachrome High Speed 200 ASA -diafilmi.

Kimmon vihkosta:

”16.12.72 Reijola/ Mulo

Olemme etsimässä pikkuvarpusia, kun luulimme että närhi syöksyi siivet supussa kuusiaitaan.

Menimme katsomaan, kun kuusiaidan juurelta kuului napsahdusta. Kari meni kameroineen lähemmäksi ja sanoi, että se on pähkinähakki. Katsoin kiikarilla ja se oli pähkinähakki vaaleine pilkkuineen. Siinä kohdassa Kari sai yhden kuvan.”

Syksyllä 1973 Höytiäisen kanavan suistossa vedenpinta oli sopivalla korkeudella ja hiekkadyynit kuivilla, eikä vielä ruovikon peitossa. Aamulla 3.9. oli niin hyvät olosuhteet ja tilanne sirrien kuvaamiseen, että myöhästyin ensimmäisenä koulupäivänä ”tekusta” (kuvia viereisellä sivulla).

Seuraavana keväänä Jarmo ”Lokki” Louhelainen kertoi Höytiäisen kanavalla Kuopiontien sillan katveessa olevasta kuningaskalastajasta, jota sitten onnistuin kuvaamaan. Sintsonlammelle pystytystä kojasta sain kuvattua mustakurkku-uikon pesällä 10.6.74. Siihen aikaan oli välillä käytössä Kodachrome 25 tai ehkä jo 64 ASA -diafilmi, silloin kun valoa oli riittävästi.

Kimmon ensimmäiset omat pöllörengastukset on kirjattu 16.5.77. Haviksessa on 6.6.77 merkintä 100. pöllörengastus (lehtopöllön poikaset 2 Jouni Pursiaisen pöntöstä Pyh Mansikka-aho).

Pöllön pönttöjä Kimmolla oli kymmeniä, leppälinnun pönttöjä satakunta, yhteensä kolmisen sataa pönttöä. Leppälinnun pönttöihin oli joskus käki pyöräyttänyt munansa. Omia rengastuksia Kimmolle kertyi yli 13 000 ja lajeja toista sataa.

Pohjansirkku Kulhon rämeellä (vas. ylhäällä), keltavästäräkki venyttelee (vas. alla) ja pajulinnun poikaset kahden kesken ilta-auringossa (yllä).

Punakuirit, suosirit, pikkulokit ja lapintiira.

Kuovisirri (yllä) ja pulmussirri (alla) 3.9.1973.

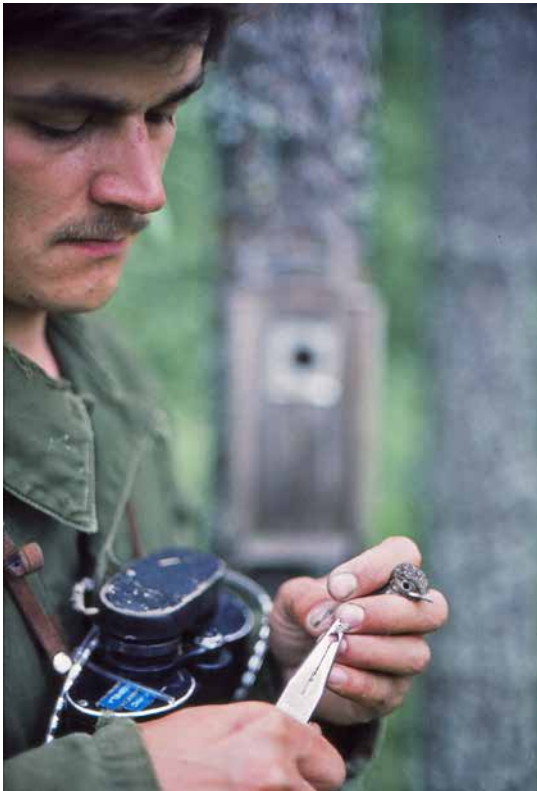
Suosirriparvi hiekkadyynillä (yllä) ja vesipääskyt (alla).

Kuningaskalastajasta Höytiäisen kanavalla Kuopiontien sillan katveessa 4.4.1974.

Mustakurkku-uikku pesällä Sintsonlammella 10.6.1974.

Kimmo rengastaa kirjosespon poikasen.

Pielisjokivarrella

Pielisjokeen Kontiolahden Kuurnaassa valmistui voimalaitos 1971. Alajuoksulta Utrankoskien kuohut lakkasivat, kun paikalle kaivettiin avokanava. Vedenpinnan laskiessa 170 senttimetriä koskien yläpuolella paljastui kymmeniä tuhansia uppotukkeja, jotka tököttivät rantaliejussa. Hiekkapohjainen uimarantamme jäi noin sadan metrin päähän

Leppälintu ruokkii käen poikaa. Kuva Kimmo Koskela

vesirajasta. Avokanavan yläpuolelle Joensuun ja Kontiolahden alueelle Kulhoon tuli kahlaajille sopivat lietteet – myös kotirantaamme Aittopuron suulle, Paritsanlahden ja Kotalahden välille. Muutolla siinä viivähtivät sirrit ja muut kahlaajat.

Yksilömäärät eivät olleet kovin suuria, mutta lajivalikoima ihan mukava. Vuosien kuluessa lietteet umpeutuivat vähitellen kasvillisuuden peittoon.

Havainnot Pielisjoelta

2.6.72 tylli 2, pikkutylli 1

16.7.72 mustaviklo 3 m, tylli 2, lapinsirri 1, suokukko 8, (KaK, KiK, Pielisjoki soudellen)

26.7.72 liro 40, (KaK)

28.7.72 lapinsirri 3, mustaviklo 1, suokukko 5, Pielisjoki (KaK)

29.7.72 lapinsirri 1, pikkutylli 15, suokukko 10, Kotal. (KiK)

30.7.72 lapinsirri 3, suokukko 10, Kotalahti (KaK)

Havainnoitsijat:

JE=Juha Eronen, VE=Veijo Eronen, MK=Matti Kapanen, HK=Harri Kontkanen, JK=Jouni Koskela, KaK=Kari Koskela, KiK=Kimmo Koskela, VK=Vesa Koskela, PL=Paavo Liimatta, JM=Juha Miettinen, TM=Tapani Missonen, JP=Jouni Pursiainen, HP=Harto Päivinen, RP=Risto Päivinen, VR=Visa Rauste, KT=Kari Tolppanen.

1.8.72 lapinsirri 5, suosirri 1, suokukko 8, Kotal. (KaK, KiK)

5.8.72 suokukko 14 yks., Kotalahti (KaK)

8.8.72 kuovisirri 1, pikkusirri 1, lapinsirri 2, Kotalahti (KiK)

9.8.72 lapinsirri 3, Pielisjoki (KiK)

11.8.72 lapinsirri 10, pikkusirri 1, suosirri 3, Kotal. (KiK)

16.8.72 pikkusirri 1, lapinsirri 8, tylli 9, Pielisj. (KiK)

17.8.72 lapinsirri 16, pikkusirri 5, suokukko 35, mustaviklo 1, Anas sp. 150, Kotal. (KaK, KiK)

26.8.72 pikkusirri 4, kuovisirri 1, Kotalahti (KaK, KiK)

13.9.72 tundrakurmitsa 3, kapustarinta 5, suokukko 9, kottarainen 550 SSW, Kotalahti (KaK)

22.9.72 keräkurmitsa 2 yks. Kotalahti (KaK)

24.9.72 jänkäkurppa 2, Kotal. (KaK)

22.4.73 riekko 3 valkoisia, Paritsanlahti, (KaK)

12.5.73 mustapyrstökuiiri 1, suokukko 11, tavi 70, Kotalahti (KaK, KiK)

18.5.73 pikkukuovi 7 m, (KaK)

21.5.73 riekko 1 kesäpuku, alli 350 NE, Paritsanlahti (KaK)

28.5.73 rantakurvi 1 Kotalahti, jänkäsirriäinen 1, suokukko 3, tylli 11, (KaK)

29.5.73 suokukko 30, suosirri 10, pikkusirri 25, lapinsirri 3, tundrakurmitsa 1, tylli 3, suopöllö 1 saal. Kotalahti (KaK)

18.6.73 tylli 5, suokukko 7, tylli 1, pikkusirri 16, Kotalahti (KiK, JK)

13.7.73 liro 25, suokukko 2, lapinsirri 2, (KaK)

29.7.73 liro 30, mustaviklo 1 kesäp., 1 talvip, suokukko 14, lapinsirri 1, pikkutylli 5, Kotalahti (KaK)

9.1.74 riekko 4, Kulho KaK lumikengillä (KaK)

9.3.74 riekko 4, Paritsanlahden rannalla (KaK)

3.5.74 riekko 1 k kuollut, Leveälahden pellolla, (KaK)

24.5.74 suosirri 40, tundrakurmitsa 2, lapinsirri 2, Aittopuronsuu (KaK)

14.5.75 suokukko 40, punajalkaviklo 2, Kotalahti (KiK)

20.5.75 merikihu 3 vaaleaa NE, Pielisjoki (MK, KiK)

30.8.75 pikkusirri 6, suokukko 8, Anas sp 150, joista sinisorsa 100, Paritsanlahti (KiK)

Pitkäranta

Kuurnan voimalaitoksen rakentaminen nosti yläpuolista vedenpintaa reippaasti. Yläjuoksulla Pielisjoen etelärannalla oleva Pitkärannan avosuo peittyi osittain veden alle. Alueelle muodostuneet turvesaarekkeet ja veden valtaamat lahdekkeet todennäköisesti paransivat muuttavien ja pesivien vesilintujen olosuhteita. Näin alkunsa saanut Pitkärannan kosteikko löydettiin Kimmon kanssa vuonna 1972. Ensimmäinen merkintä sieltä löytyy havaintovihkossa 26.10.1972. Kesään 74 asti paikka on havikseen kirjattu nimellä Linnunsuo. Vasta 7.9.74 on vihkoon nimetty Pitkäranta linturallin yhteydessä, sekä vene, jolla liikuttiin vesillä (KK&KK). Linturallin reitillä Kulho–Pitkäranta–Kotalahti–Repokallion kaatopaikka–Joensuu keskusta saimme kasaan 67 lajia. Aluksi alueella liikuttiin suolla tarpomalla tai havaintoja tehtiin pieneltä kumpareelta suon reunalla, kunnes rantaan tuotiin vene. Kerran olin astua jänkäkurpan päälle, vaikka kyllähän ne aina viime tipassa lentoon ehtivät.

Seuraavana keväänä 27.4.73 alkoi säännöllisempi retkeily. Olin 5.5. piilokojussa klo 5:15–18:45, mutta koko päivänä varis taisi olla ainokainen kameran etsimeen sattunut lintu suon laiteilla. Sittenkin kuvasin veneestä.

Esittelimme (KiK, MK, PL) paikkaa 11.6.1975 veneestä Pohjois-Karjalan ympäristökeskuksen luonnonsuojelupäällikkö Juha Hämäläiselle. Retkellä tavattiin mm. rantakurvi 1, tundrakurmitsa, tylli, suokukkoja, uivelo 2 n ja lapasorsia. Paavo Liimatta etsi Pitkärannan alueen maanomistajat ja sai neuvoteltua rauhoituksen, jossa metsästys kiellettiin. Rauhoitusalueen ”Metsästys kielletty” -kylttejä pystytettiin talkoilla 1981.

Kun luonnonsuojelualue perustettiin, alueella ei sen jälkeen enää voinut liikkua pesimäaikaan. Ympäristökeskus rakensi lintutornin 90-luvun alkupuolella.

Pitkärannan rauhoitusalueen "Metsästykskielletty"-kylttejä pystytettiin talkoilla 1981. Kuvassa Harri Kontkanen (vas.), Kimmo Koskela, Juha Miettinen ja kirjoittajalle tuntematon poika.

Havainnot Pitkärannasta:

26.10.72 teeri 17, (KaK)

27.4.73 kurki 6, metsähanhi 35, teeri 30, taivaanvuohi 2, (KaK)

1.5.73 kurki 2, metsähanhi 4 p, jänkäkurppa 3 p, (KaK)

3.5.73 jänkäkurppa 1, kurki 2 kn, metsähanhi 13, pikkulokki 10, liro 3, tuulihaukka 1, (KaK)

5.5.73 pikkukuovi 1 Ä, tukkasotka 50, jouhisorsa 5 kn, lapasorsa 1 kn, pikkulokki 3, Anser sp 4 (tundra?), metsähanhi 3 + 12, Asio sp 1, (KaK kojussa 5:15-18:45, ainut kuva variksesta)

5.5.73 lapinharakka 1 kn, kurki 2 kn, jänkäkurppa 2, kapustarinta 1, kulorastas 1, (KiK)

1.7.73 pikkulepinkäinen, pesä 6 poik, liro 17, lapasorsa 16 parvi, haapana 10, pikkulokki yli 10, naurulokki 200, (KaK)

18.7.73 jänkäkurppa 1 Än, kurki 1, suopöllö 1 saal., lapinharakka 1, (KaK)

Kesän 1974 olin töissä toisella paikkakunnalla, joten käynnit jäivät vähiin.

7.9.74 linturalli veneellä: suokukko 10, töyhtöhyppä 20, suosirri 8, lapinsirri 2, tylli 2, lapasorsa 1n, (KaK, KiK)

8.5.75 tukkasotka 40, punasotka 10, tundrahanhi 7, jänkäkurppa Ä, mustapyrstökuiiri 1 Än, naurulokki n. 500, pikkulokki 13, kapustarinta 29, suokukko 120, (KiK, JK)

14.5.75 tundrahanhi 5, muuttohaukka 1, suokukko noin 150, naurulokki 1100, pikkulokki 30, (KiK)

16.5.75 tundrahanhi 1, härkälintu 1, mustakurkku-u 2, tylli 2, lapinsirri 1, suokukko 200, (KiK)

17.5.75 tundrahanhi 8, mustapyrstökuiiri Ä, silkkiuikku 15, mustakurkku-u 2, härkälintu 3, heinätavi 1/1, lapasorsa 1/1, tukkasotka 40, kuovisirri 5, lapinsirri 1, suokukko yli 100, luhtahuitti Ä, naurulokki yli 1000, pikkulokki 150, (KaK, KiK, JE, JP)

20.5.75 heinätavi 4/1, lapasorsa 4/1, luhtahuitti Ä, tylli 5, vesipääsky 1, lampiviklo 1, pikkulokki yli 110, (MK, KiK)

21.5.75 tylli 1, pikkutylli 1, suosirri 1, suokukko n. 100, heinätavi ain. 5, lapasorsa 3/0, kurki 2, tukkasotka 30, punasotka 5, luhtahuitti Ä, teeri 2 k, pikkulokki 120, naurulokki "paikalla", kalatiira 5, kanahaukka 1 pakoili varista, sinisuohaukka 1 k, lapinkirvinen 1, (MK, KaK, KiK, PL)

1.6.75 heinätavi 1 kn, jouhisorsa 5, tukkasotka 10, punasotka 4 k, sinisuohaukka 1 k, kurki 1, tylli 8, punajalkaviklo 2, suosirri 1, jänkäsirriäinen 8, suokukko 6 k 2 n, naurulokki satoja, pikkulokki 70, kalatiira 35 1 parvi, (KaK)

2.6.75 merikotka 1, jänkäsirriäinen 8, suosirri 1, jänkäkurppa Ä, La min 2 pesää, L rid 6 pesää, (KiK, VK, JP)

3.6.75 suosirri 120 palloparvi, tukkasotka 20, punasotka 13, jouhisorsa 5, lapasorsa 2 k, tylli 10, tundrakurmitsa 2, naurulokki 17 pesää, pikkulokki 2 pesää, Podiceps sp. pesä ilm. mustakurkku-uikku 5 munaa, (KaK)

4.6.75 mustatiira 1, Podiceps sp 6 pesää, tukkasotka 30 yks. Kurkipari, toinen näytteli siipirikkoa ja löydettiin poikanen, kauniin punaruskea, tylli 10, suokukko 15, suosirri 1, jänkäkurppa 1, pikkulokki 12 pesää, eräessä naurulokin pesässä 3 pull, toisessa 2 munaa + 1 kääpiömuna, pienempi kuin pikkulokin, selkälokki 1, (KiK, JK, VK)

6.6.75 lapintiira 2 p, pikkulokki 12 uutta pesää, naurulokki kymmeniä pesiä, tukkasotka 20 yks.

Suokukkonaaras Pitkärannassa.

Pikkulokin pesäpoikaset Pitkärannassa.
Kuva Kimmo Koskela.

+ 16 pesää (yhdessä 15 munaa, kahdessa 14, kolmessa 13), punasotka 10 k + 3 pesää (14, 10 ja 7 munaa), A ful/fer 2 pesää, sinisorsa 30 lennossa + 5 pesää, lapasorsa 5 yks. + 1 pesä (9 munaa), silkki/mustakurkku-uikku 4 pesää, (KaK, KiK, JP, klo 5.20-13.40, nukuttiin Rarisaassa 10.00-11.00, kun aurinko paistoi niin hyvin ja vähän väsytti)

7.6.75 luhtahuitti 6 Ä, jänkäkurppa 2 Ä, Asio sp 1, (JE, KiK, JP, klo 21.30-23.25)

11.6.75 rantakuirvi 1, tundrakurmitsa 1, tylli 1, lapasorsa 3 k, uivelo 2 n, suokukko 5, (Juha Hämäläinen, MK, KiK, PL)

12.6.75 tundrakurmitsa 1, tylli 9, jänkäkurppa 1 Ä, punajalkaviklo 1, suokukko 20, (KiK, HP, RP)

17.6.75 luhtahuitti 6 Ä, tylli 2, pikkulokki 35, jänkäkurppa 1 Ä, (KiK)

1.7.75 M. Kapanen rengasti pikkulokkeja, 22 pulliaisia, pesiä arviolta 50, (MK, KiK, VR)

13.7.75 kotka sp. 1 E, suosirri 7 m + 1 p, kurki 19, luhtahuitti Ä, (KiK, JP)

Suokukkokoiras Pitkärannassa.

Kimmo rengastaa pikkulokin pojan.

10.8.75 harmaahaikara 2 juv, suosirri 4, suokukko 20, mustaviklo 1, tavi satoja, ruskosuohaukka 1n, sinisuohaukka 1n, (MK, KaK, KiK, PL)

17.8.75 mustakurkku-uikku 2 juv, pikkusirri 44, suosirri 1, suokukko 10, mustaviklo 1, pikkulokki 1 juv, (MK, KaK, KiK, TM, JP)

Kimmon pöllöt

Pääsimme 70-luvun alussa Kimmon kanssa mukaan Matti Kapasen helmipöllön pöntölle. Siihen asti olimme nähneet vain keväisiä suopöllöjä ja talvisia hiiripöllöjä. Kun Kimmo innostui hinaamaan omia pönttöjä metsiin, sain tilaisuuden kuvata pöllöjä.

Lehtopöllöä kuvasin ensimmäistä kertaa kojusta Pyhäselän Vehkapurolla yön yli 5.-6.6.73. Olin kätkeytyneenä naapurikuusen oksistoon tekemässäni näkösuojassa klo 20:15-6:00 kamera salamalla varustettuna. Pöntössä oli enää yksi poikanen, muiden kerjätessä jo lähimaastossa.

Pikkusirri Pitkärannassa.

Kimmo helmipöllön pöntöllä.

Emo kävi kyllä pöntöllä, mutta vain takapuolista tuli kuvia. Poikanen kävi kerjäämässä suuaukolla kolme kertaa, joten siitä sain kuvia. Kun istuin yön kuusen oksalla, takapuoli puutui.

Pyhäselän Koivusillan pöntöllä olin kojussa 2.–3.6.74 klo 16:00–02:45. Emo kävi viisi kertaa ruokkimassa poikasiaan ja sai yhden alivalottuneen lentokuvan. Matti rengasti emon 22.5.75. Matin kertoman mukaan tämän pesän lehtopöllö on ainoa, joka on iskenyt kynnet päähän. Myö-

Koivusillan lehtopöllön emo Matti Kapasen hyppysissä.

hemmin käytettiin visiirillä varustettua kypärää, joka pöllön turvaksi päällystettiin karvahatulla.

Sintson rantamailla pesi lehtopöllö Kimmon pöntössä. Yöllä 7.–8.6.74 klo 22:20–02:10 yritin kuvata piilokojusta, kun emo kävisi ruokkimassa pesästä lähtenyttä poikasta. Emoa ei näkynyt, mutta aamulla löysin sen koivun oksalta päivälevolta.

Pyhäselän Kettämön (Salokylä) pöntöltä kuvauksessa oli alkuhankaluuksia. Autolta reitti kulki pöntölle mukavan lepikon kautta, mutta jouduin hevoshakaan. Kahdesta isosta hevosesta toinen oli kovin tuttavallinen ja oli vaikeuksia selvittää lepikosta pellon puolelle. Sänkipellon takana lehdoissa oli lehtopöllön pönttö koivun rungossa. Pystyitin kojun ja aloin valmistella piiloutumista, kun huomasin unohtaneeni jalustan kaupunkiin.

Ei auttanut muu kuin palata taas hevoshaan kautta autolle. Siitä selvisin, mutta autolla en löytänyt avaimia. Aloin huolestua. Ei ollut 70-luvulla puhelimia taskussa. Yritin palata samoja jälkiä kohti kojua, katse tarkasti jalkoihin suunnattuna. Hevoset alkoivat tuntua pieneltä hankaluudelta siinä vaiheessa. Jonkinlainen ihme sattui, sillä avaimet löytyivät sänkipellon mullasta. Taas suuntasin hevoshakaan ja autolla kaupunkiin. Palasin tutuksi tulleita hevosia tervehtien ja sain lopulta kameran kiinni jalustan nokalle. Emo kävikin muutaman kerran pöntöllä. Yhdessä kuvassa lentoon lähtevältä pöllöltä puuttuu pää, mutta tuli myös kuvat pönttöön menevän emon pyrstöpuolesta sekä lähtevän pöllön kurkistuksesta.

Mistä harrastus alkoi

Mistä harrastus alkoi, sitä tiedä en. Kukaan ei houkutellut.

Sodan alta Parikkalan Tyrjän kylältä isoisan mukanaan kuljettamien kirjojen joukossa on ollut luonto- ja lintukirjoja. Isäni kertoi kuinka Tyrjänjärven yli soudettiin tavaraa toisen kerran evakkoon, kun rajaviiva vedettiin lopullisesti järven poikki. Siinä mukana ovat kirjatkin kulkeneet. Niistä kirjoista on omassa hyllyssäni Einari Merikallion Äyräpäänjärvi – Suomen linturikkain järvi, vuodelta 1929.

Myös Aimo-sedän kirjastossa on ollut lintukirjoja. Hyllyyni on siirtynyt Ivar Hortlingin Lintumaailmasta vuodelta 1921. Siihen on kirjoitettu alkulehdelle oman nimen lisäksi: Kirjastoni kirja N:o 7, sekä I. Hortlingin Lintutieteellinen retkeilykirja

1923, merkinnällä Kirjastoni kirja N:o 50. Sitähän ei tiedä milloin nämä kirjat ovat tulleet setäni kirjastoon, joka oli syntynyt 1912. Kumpikaan heistä ei ollut varsinaisia luonto- tai lintuharrastajia, vaan kirjat kuuluivat lähinnä yleissivistykseen.

Kimmo-veljelle on kulkeutunut myös I. Hortlingin kirja (K)Immon pöllöt vuodelta 1924. Samana vuonna I. Hortling perusti Suomen Lintutieteellisen Yhdistyksen ja Ornis Fennica -lehden. Kirjan kanteen on joku lisännyt myöhemmin K-kirjaimen.

Lopuksi

Isoisäni Kalle Koskela oli sotien jälkeen aloitteellinen Parikkalan Siikalahden kuivatushankkeessa. Kallen suku oli kotoisin Hämeestä, mutta oli löytänyt Parikkalasta Tyrjän kylän koululta perheelleen hyvän kotipaikan, josta joutuivat pakolaisiksi. Kalle on kirjoittanut Parikkalan Pitäjätöimikunnan puheenjohtajana kirjeen 30.1.1945 Maatalousministeriön Asutusasiainosastolle. Siihen aikaan piti saada lisää viljelysmaata. Parikkalan Sanomissa N:o 13 1945 Kalle kirjoittaa: ”Yli 30-vuotisen Parikkalassa oloni ajan olen kuullut sanottavan, että koko lahti pitäisi patoamalla ja

pumppaamalla kuivattaa.” ... ”Hanke pitäisi nyt viipymättä toteuttaa, sillä tänä ajankohtana olisi myös työvoimaa paikkakunnalla runsaasti saatavissa, kun se osa Parikkalan väestöä, joka joutui siirtymään v. 1940 rajan takaa, on hevosineen jäljelle jääneessä Parikkalassa odotellen asioiden kehitystä. Tälle väestölle olisi tarpeen saada hyödyllistä ja sille mielenkiintoista työtä jo henkisen rämettymisenkin estämiseksi.” Hanke osoittautui työlääksi ja niin ylivoimaiseksi, että lopulta luonnonsuojelijat saivat kuivatuksen estetyksi.

Yhdistystä oli perustamassa tyttölyseolla 12 poikaa ja miestä. Mukana ei ollut yhtään tyttöä tai naisia. Nykyisin PKLTY:n hallituksessa on nainen, samoin Siipirikon päätoimittajana. Tervetuloa naiset remmiin. Otsikko Fingerporin Sanomissa: Antoi remmiä naisille!

Lähteet

Heinonen, Viljo. 2003: Siikalahti – kalalahdesta lintulahdeksi. Painolinna Oy, Savonlinna 2003.s. 13-14.

Soikkeli, Martti. 2009: Rengastaja Ivar Hortling – suomalaisen lintutieteen pioneeri. Rengastajan vuosikirja 2009.

(K)Immon pöllöt, kirja vuodelta 1924.

Isovanhempani Kalle ja Fiina Koskela Parikkalan Tyrjän kotikoulun rappusilla välirauhan aikana.

Tuloksia haukanpesien huomioimisesta metsätaloudessa

Hannu Lehtoranta

Pohjois-Karjalassa on jo pitkään toimittu petolintujen pesintöjen menestyksen edistämiseksi. Pohja luotiin jo vuonna 1982, jolloin yhdistys perusti pesäkortistot sekä haukoille että pöllöille.

Pesintöjen turvaamiseksi tehtiin ensimmäiset yhteistyösopimukset vuonna 1990, jolloin metsäyhtiöille annettiin niiden mailla olevien pesien sijaintitiedot. Yksityismetsien omistajille tietoa yritettiin saattaa Metsäkeskuksen tekemien metsäsuunnitelmien kautta. Käytännön tulokset eivät kuitenkaan olleet kovin hyviä.

Edistystä hankkeiden kautta

Pääsin omassa työssäni Metsäkeskuksessa suunnittelemaan ja käynnistämään isot luonnonhoitohankkeet 2002–2014. Niissä kaikki yksityismetsissä tiedossa olleet kana-, hiiri- ja mehiläishaukan sekä sääksen pesät tiedotettiin maanomistajille. Kullekin pesälle räätälöitiin suunnitelma siitä, kuinka pesää voisi huomioida tulevissa metsänkäsittelyissä. Hanke oli suuri ja siinä käytiin läpi 867 maanomistajan mailla olevat 1072 pesäpaikkaa. Yhdistyksen pesäarkisto antoi yhteistyölle Metsäkeskuksen kanssa vankan pohjan. Keskusteluissa maanomistajan kanssa pesän pesintähistorialla oli olennainen merkitys.

Pesäpaikan toivottiin säilyvän pesimiskelpoisena pysyvästi tai ainakin mahdollisimman pit-

kään. Perustavoite oli, että avohakkuut rajattaisiin vähintään 20 metrin päähän pesästä. Hyvässä tapauksessa säästöalue liittyy viereiseen nuoreen metsään, joka antaa pesälle hyvää tulevaisuutta. Monilla tiloilla pesäkuvioiden säästymisen ja jatkoajan mahdollisti se, että omistajalla oli sopivia hakkuukohteita muualla. Kohteilla, joilla hakkuu väistämättä pilaa pesäpaikkaa, yritettiin jättää mahdollisimman suuri säästöpuuryhmä.

Tähtäimenä oli pitää reviiristä huolta. Se tarkoitti usein tekopesän rakentamista heikentyvän pesäpaikan korvikkeeksi. Hyvää oli usein se, että tekopesä voitiin rakentaa paikalle, jossa se jatkossa on helpompi säästää pesimiskelpoisena. Sopivia paikkoja olivat mm. metsälain 10 § kohteet ja muut paikat, joissa pesälle on helppo säästää riittävän kokoinen alue.

Säästöryhmään jätetty pesä voi säilyä asutuna, mutta usein paikka hylkääntyy, etenkin tuulituhojen takia;

Helkamapesiä. Pohjois-Karjalassa on maastossa yli 400 polkupyörän vanteen ympärille kuusen havuista punottua tekopesää.

Mehiläishaukka pesällä.

Mitä on saatu aikaan

Hankkeessa opastettiin välttämään pesimisai-kaista metsätaloustoimintaa pesien lähellä. Usein toimijoille välitettiin tietoa siitä, että toiminta paikalla on mahdollista, koska pesintä ei ole käynnissä. Hankkeessa edistettiin myös Metso-ohjelman mukaisten suojelualueiden muodostamista pesäalueille. Pysyvään suojeluun päätyi hankkeen aikana toista sataa hehtaaria ja lisäksi tehtiin määräaikaisia ympäristötukisopimuksia.

Tekopesiä rakennettiin luonnonhoitohankkeiden yhteydessä 73 ja lopuksi vielä vuonna 2015 erillisenä hankkeena 82: yhteensä 155. Tekopesiksi kehitettiin käytännön syistä ns. helkamat: pesän runkona käytetään polkupyörän vannetta, johon pesäkehikko punotaan kuusen oksista. Puuhun noston jälkeen pesäpohjaksi laitetaan paksu kerros kummaa.

Pesintöjen turvaaminen jatkui yhteistyönä Luomuksen petolintuhankkeessa 2017–2018: jatkettiin uusien löytyneiden pesien tiedotusta maanomistajille (217 pesää) ja laadittiin metsätaloudelle ohje pesien huomioimisesta. Metsäyhtiöille ja metsähallitukselle tiedotettiin 261 pesää. Lisäksi tehtiin ohje, jotta metsien käsittelyssä säästettäisiin puita tulevaisuuden pesäpuiksi.

Taatusti pesien säilymistä pesimiskelpoisena on edistetty hyvinkin merkittävästi. Osa metsänomistajista haluaa säilyttää pesäpaikkaa, vaikka se aiheuttaa taloudellista menetystä. Osa suostuu hampaat irvessä jonkin tasoiseen huomiointiin. Sitten on niitä, joilla asia jää tahallisesti tai tahattomasti huomioimatta. Selvää on kuitenkin se, että ainoa tapa suojella pesäpaikkoja on saattaa maanomistajalle tieto pesästä etukäteen ennen toteutukseen menevää metsänkäyttösuunnitelmaa.

Otin tarkasteluun pesät, jotka ovat olleet olemassa 2010–2021 koko kauden tai ainakin jonakin noista vuosista. Sellaisia oli 1799, ja niistä oli edelleen pesimiskunnossa 556 eli noin kolmasosa. Rapistuneina eli esim. lapinpöllölle ehkä sopivina oli lisäksi 51 pesää. Tippuneita ja alas rapistuneita oli 576 eli enemmän kuin kunnossa olevia pesiä. Pois tai täysin pilalle hakattuja pesäpaikkoja oli 213, mikä on noin 12 prosenttia pesämäärästä. Tekopesiä tarkastelussa olevasta pesämäärästä on 400 eli reilu viidesosa pesistä.

Pudonneita pesiä on yllättävän paljon – kolmasosa kokonaisuudesta. Joskus tippumiseen on

Hiirihaukan pesä. Nuorissa metsissä pesä helposti putoaa heikoilta oksilta pesän kasvettua,

ollut ainakin osasyynä lähistöllä tehty hakkuu. Silti kiinnittää huomiota se, että pesiä tippuu paljon myös paikoilla, joiden lähistöllä ei ole tapahtunut ympäristömuutoksia. Todella paljon tippumisia on suojelueueillakin. Tarkastelujaksolle osuu Pohjois-Karjalassa merkittävän paljon myrskyvuosia ja pari todella pahaa lumituhotalvea. Hyvin monia pesäpuita on myrskyssä katkennut keskeltä umpimetsää.

Hakkuussa menetettyjä pesiä oli siis 213. Niissä hakkuu kohdistui 54 tapauksessa sellaiseen pesään, jossa ei oltu todettu pesintää tarkastelujaksolla. Lisäksi 30 kohteessa pesä oli hakkuuvaiheessa jo rapistuneessa kunnossa. Hyvin heikosti huomioituja, esimerkiksi pieneen säästöryhmään aukolle jätettyjä, pesiä aineistossa oli 29. Haukkojen kannalta hakkuu kohdistui pahiten niihin pesiin, joissa tarkastelujaksolla oli pesitty tai ainakin pesää oli koristeltu. Näitä hakattuja pesiä oli tasan sata. Osalle reviereistä on tehty korvaavia tekopesiä.

Tavoitteena jatkuvuus

Pesäpaikkojen huomioinnissa on menty parempaan suuntaan, mutta ei tilannetta voi vielä sanoa lähellekään hyväksi. Pohjois-Karjalassa tilannetta voidaan pitää parempana muuhun Suomeen verrattuna. Suojelualueilla olevien pesien suhteellinen osuus on hieman kasvanut ja on nyt aineistossa 251 kpl eli 14 prosenttia. Haukkojen menestyminen jatkossa ei kuitenkaan voi perustua vain suojelualueisiin, vaan ne on entistä paremmin otettava huomioon myös talousmetsissä.

Nykyisin tietoa pesien sijainnista välitetty maanomistajille Luomuksen kautta. Pesistä, joissa on viiden vuoden aikana jonakin vuonna rengastettu poikasia, siirtyy paikkatieto Metsäkeskuksen Metsään.fi -järjestelmään. Sieltä maanomistaja tai hänen valtuuttamansa pääsee näkemään tiedon. Lisäksi automatiikka lähettää hakkaajalle tiedon, kun metsänkäyttöilmoitus tulee pesän alueelle. Järjestelmän puute on, että merkittävä määrä pesiä jää tiedon ulkopuolelle. Näitä ovat mm. koristellut, tuhoutuneet ja kiipeämiskelvottomat pesät.

Paljon työtä on tehty haukkojen pesintöjen turvaksi, mutta työn on oltava jatkuvaa. Avainasia on, että maanomistaja tietää pesän sijainnin.

Artikkeli perustuu PKLTY:n 50 v. juhlaseminaarissa pidettyyn esitelmään.t

PKLTY lintuvesien kunnostajana – Sysmäjärvi ja Heponiemi

Tupu Vuorinen

Sami Raimoaho esitteli Kimmelin juhlaseminaarissa kahta hiljattain toteutettua kunnostushanketta. Outokummun Sysmäjärvellä uurastettiin 2018–19 ja Heposelän pohjoispäässä Liperin Heponiemessä 2020–22.

Lähtökohtana oli huoli rantojen umpeenkasvusta, elinympäristöjen köyhtymisestä sekä vesi- ja rantalinnuston taantumisesta.

Hankkeet toteutettiin yhteistyössä ELY-keskuksen kanssa vesistöhoitohankkeina. Omarahoitusosuus 50% tehtiin talkoilla, ja PKLTY toimi hankkeissa välirahoittajana.

Heponiemen alkurahoitus saatiin osuuskunta Lumimuutokselta. Metsästäjäliitto puolestaan sponsoroï Sysmälle pressut.

Työtapa

Umpeenkasvaneissa ruoikoissa poistettiin biomassaa sekä talvella jään päältä että sulan veden aikaan niittämällä. Kasvillisuutta tukahdutettiin levittämällä niitetyille laikuille vahvoja pressuja. Pressutus oli työlästä, mutta sillä saatiin aikaan avoimia laikkuja umpeenkasvaneen ruoikon sekaan. Järeää konevoimaa käytettiin kasvillisuuden raivaamiseen ja maa-aineksen siirtelyä vaativiin töihin kuten avovesilampareiden kaivamiseen. Sysmäjärvellä kasvillisuutta kurittivat myös nelijalkaiset apulaiset – lihanaudat ja lampaat.

Kun rantaa on kunnostettu ja linnuston elämisen edellytyksiä kohennettu, työtä riittää ti-

lanteen seurannassa sekä pienpetopyynnissä ja esim. sorsalinnuille soveltuvien pesälaatikoiden rakentamisessa ja maastoon viemisessä.

Sysmän hanke jatkuu

Outokummun Sysmäjärven kunnostushankkeesta löytyy lisätietoa PKLTY:n sivuilta, sillä yhdistys palkitsi hankkeen ja sen vetäjän Lassi Vänskän vuoden 2020 positiivisena lintutekona. Kunnostus jatkuu Sysmäjärvellä ELY-keskuksen Helmi-hankkeena.

Harri Kontkanen

Raskaiden pressujen painona käytettiin vettä (yllä). Järviruon poistoa talvella (alla).

Asmo Raimoaho

Valkoposkihanhet ja hanhipellot

Tupu Vuorinen

Lajivahinkokoordinaattori Mika Pirinen Pohjois-Karjalan ELY-keskukselta pureutui juhlaseminaarissa aiheeseen, joka koskee erityisesti Pohjois- ja Etelä-Karjalan viljelymaisemia.

Kun hanhien muuttokäyttäytyminen muuttui vuosituhannen vaihteessa, se johti pian vahinkoihin peltoalueilla, joilla muuttoparvet lepäilivät. Mika on ollut alusta asti saappaat savessa etsimässä eväitä viljelyvahinkojen vähentämiseksi.

Kannan koko

Valkoposkihanhia arvelaan olleen ”aikojen alussa” 1–2 miljoonaa. Kanta notkahti 20 000 yksilöön vuoden 1959 arvioissa, ja laji asetettiin sukupuuttouhan vuoksi tiukan suojelun piiriin. Sittemmin lukema on noussut tasaisesti: vuonna 2015 noin 880 000 ja 2021 jo noin 1,4 miljoonaa yksilöä.

Valkoposkihanhi Suomessa

Esityksessä ei käsitelty Suomessa pesiviä valkoposkihanhia, vaan keskityttiin maamme kautta muuttavaan kantaan, sen aiheuttamiin vahinkoihin ja vahinkojen minimoimiseen.

Pohjanmerellä talvehtivan ja Jäämeren rannoilla pesivän kannan muuttoreitti kulki vielä hiljattain alueemme itärajaa hipoen, yleensä Venäjän puolella. Suomessa valkoposkihanhet olivat 2000-lu-

vulle saakka melko harvinaisia muutonaikaisia vieraita. Rajan tuntumassa Kiteen Hatunvaaralla järjestettiin 2000-luvun alkuvuosina peräti hanhi- viikkoja, joiden aikana syysmuuttoa kerääntytiin tarkkailemaan.

Tilanne muuttuu

Valkoposkihanhien muuttokäyttäytyminen muuttui nopeasti 2000-luvun alussa. Syitä on monia, ja populaatiokoon kasvu on niistä yksi. Venäjän maatalouden muuttuminen johti aikaisempien levähdysalueiden – kuten Aunuksen laajojen peltojen – pensoittumiseen ja umpeenkasvuun. Kevät- ja syysmetsästys Venäjällä karkotti hanhiparvia. Myös sääilmiöiden arvelaan vaikuttaneen reittimuutokseen.

Pohjois-Karjalan ja Kaakkois-Suomen nurmivaltaiset maatalousmaisemat ja mahdollisuus levähtää ilman metsästyksen aiheuttamaa stressiä johtivat osaltaan muuttoreitin siirtymiseen lännemmäs.

Ongelmia ilmenee

Ensimmäiset viljelysvahingot raportoitiin vuonna 2008 Kiteellä. Valkoposkihanhet oppivat hyvin nopeasti hyödyntämään nurmia ja viljojen oraita. Viljelyksille aiheutuneet hanhivahingot keskittyvät hyvin vahvasti Pohjois- ja Etelä-Karjalan pelloille (taulukko 1).

Vahinkojen kasvaessa kokeiltiin keinoja vahinkojen torjumiseksi: kaasutykkejä, ilmapalloja, leijoja, laserkarkottimia ja drooneja. Asiaa pohdittiin lintutyöryhmissä, perustettiin valtakunnallinen ”hanhinyrkki” ja viriteltiin tutkimusta.

Hanhipeltoja ja -paimenia

Pelkkä karkottaminen huomattiin toimimattomaksi: parvet vain siirtyivät paikasta toiseen, eivätkä saa missään syödä rauhassa. Heräsi ajatus hanhipelloista, joilla hanhet voisivat häiriöttä levätä ja ruokailla. Luke järjesti hanhipeltotutkimuksen Kiteellä ja Tohmajärvellä 2021–2022 ja Liperissä 2022. Tutkimukseen liittyi Turun yliopiston organisoima GPS-seuranta.

Pelkkä hanhipelto ei yksin riitä, vaan se vaatii toimiakseen aktiivista karkottamista tuotantopeltoilta. Tähän tehtävään pestattiin hanhipaimenia: Keski-Karjalassa karkotuksesta huolehtivat ELY:n rahoituksella paikallisen metsästysseuran jäsenet.

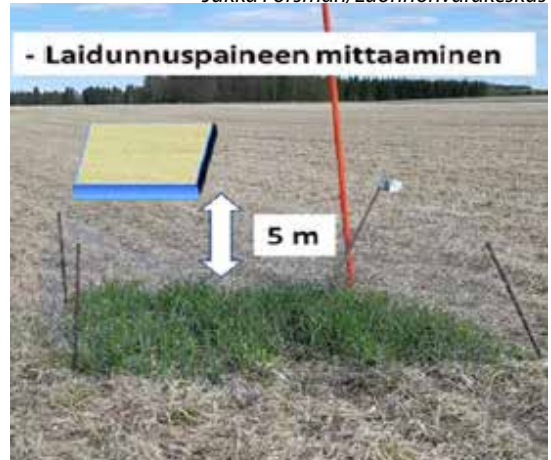
Tutkimustuloksia

Luonnonvarakeskuksen hanhipeltotutkimuksessa on mitattu laidunnuspainetta ja erilaisia karkotuskäsittelyjä sekä vaikutuksia paikalliseen pesimälinnustoon. Paikkatietoanalyysillä kerätty tieto hanhipeltojen ominaisuuksista auttaa jatkossa kohteiden sijoittelusta.

Taulukko 1. Vahinkopinta-alat (ha) maakunnittain vuosina 2017–2021. Lähde: Pohjois-Karjalan ELY-keskus.

Maakunta	2017	2018	2019	2020	2021
Uusimaa	34	49	75	375	20
Varsinais-Suomi	33	13	133	61	119
Satakunta	14	0	10	130	16
Kanta-Häme	0	0	63	115	0
Pirkanmaa	0	0	0	56	0
Päijät-Häme	0	0	154	297	0
Kymenlaakso	88	76	136	141	100
Etelä-Karjala	905	728	1174	2406	1193
Etelä-Savo	8	10	2	69	39
Pohjois-Savo	0	0	0	36	97
Pohjois-Karjala	1285	1344	2474	8894	7713
Keski-Suomi	0	7	0	0	0
Pohjanmaa	35	33	0	116	68

Jukka Forsman/Luonnonvarakeskus

Laidunnuspainetta mitattiin estämällä metalliverkolla hanhien ruokailu koeruuduilla.

Kari Antikainen

Toimivimmaksi hanhipelloksi on todettu riittävän suuri, yli kymmenen hehtaarin nurmilohko laajalla peltoaukealla. Pellon pitää luonnollisesti sijaita muuttoreitin varrella, mielellään lähellä vesistöä.

Lintupellot uudella ohjelmakaudella

Jäsenmaiden maatalouspolitiikkaa ohjaava EU:n uusi CAP-ohjelmakausi käynnistyi vuoden 2023 alussa. Ohjelmassa määritellään lintupeltojen kohdentamisalueet ja vahinkojen korvaukset. Lintupeltojen perustaminen alkaa ohjelman mukaisesti tänä keväänä.

Lintupelloja perustetaan pääasiassa Itä- ja Kakkoois-Suomeen. Viljelijä voi ilmoittaa alueen lintupelloksi, jota tulee hoitaa normaalien viljelykäytäntöjen mukaisesti. Lintuja ei saa karkottaa. Jos linnut aiheuttavat tuhoa, maksetaan korvausta 600€/ha. Mahdollisen sadon voi korjata lintujen lähdettyä.

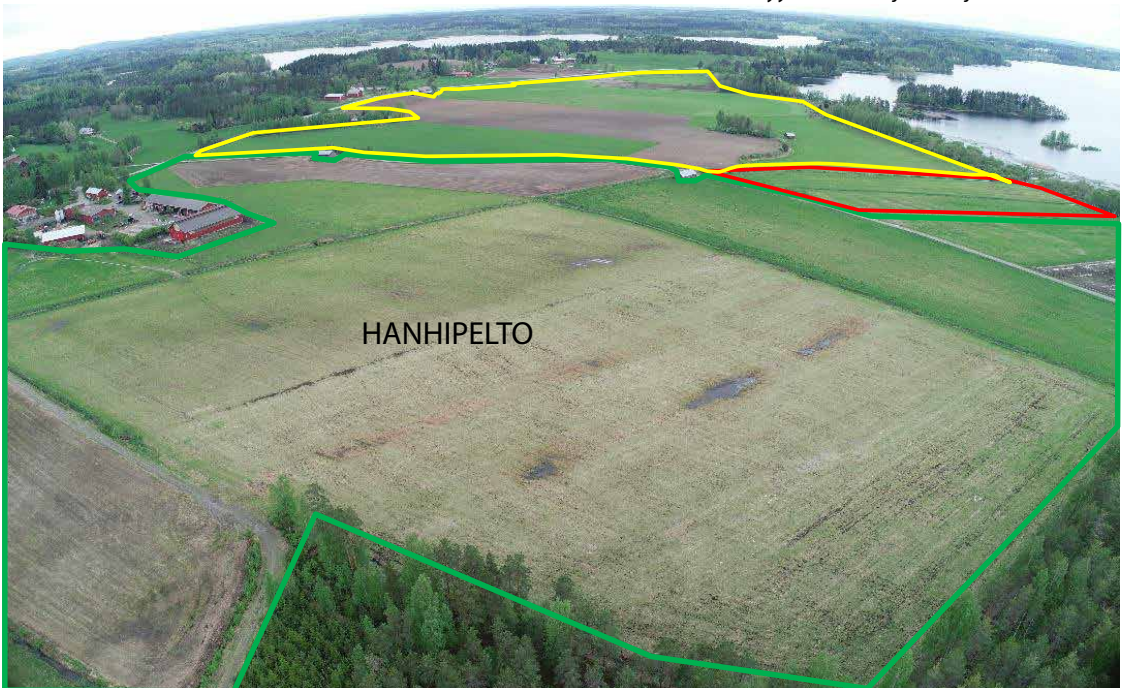
Tukea lintupeltoihin varattu aluksi 3 milj. €/vuosi, joka kasvaa ohjelmakauden loppuun 5 miljoonan €/vuosi. Hanhille peltoa voidaan varata tällä rahalla vuosittain 3000–5000 ha.

Kohti ratkaisuja

Vaikka valkospokihanhikannan kasvu on jo taitunut, viljelysvahinkoja tulee aivan varmasti jatkossakin. Hanhivahinkojen vähentäminen vaatii laajaa yhteistyötä viljelijöiden, viranomaisten, neuvontaorganisaatioiden, tutkijoiden ym kesken.

Karkotusmenetelmiä kehitellään tepsivämmiksi ja kustannustehokkaammiksi. Lintupeltojen sijoittelua hiotaan maisema- ja kylätason suunnittelun pohjalta. Korvausjärjestelmiä on saatava sujuvammiksi, ja toimivaa poikkeuslupajärjestelmääkin tarvitaan. Myös uudet lajikkeet ja viljelytekniikat ovat osa ratkaisua. Kannan pienentämistäkään ei suljeta harkinnassa pois.

Mikko Pyykönen/Pohjois-Karjalan ELY-keskus

Hanhipelto (vihreä rajaus) Kiteenlahdessa. Keltaisella ja punaisella on rajattu pellot, joilta hanhia karkoitettiin aktiivisesti.

Höytiäisen lintuasema 39-kv

Tupu Vuorinen

Juhlaseminaariyleisö sai mojavon annoksen faktaa Höytiäisen kanavan lintuaseman eli Höylaksen värikkäistä vaiheista. Markku Huttusen kanssa kokoamiaan lukuja, tilastoja ja kuvia esitteli Juha Miettinen.

Lintujen elämää – erityisesti kahlaajien ja vesilintujen muuttoa – on Joensuun Noljakassa sijaitsevassa suistossa seurattu jo lähes sadan vuoden ajan. Jo 1930-luvulla Alpi Pynnönen teki suistoa tunnetuksi: ”Meillä ei ole tähän asti ollut paikkoja, joissa pyydystettäisiin lintuja rengastamista varten, niin kuin esim. Amerikassa ja Saksassa. Tästä olisi varattava nyt alue, josta jo mahdollisesti lähivuosina voitaisiin aloittaa järjestelmällinen vesilintujen ja erittäin arktisten kahlaajien pyydystäminen, joita viime mainittuja lintuja on hyvin vähän rengastettu. Höytiäisen kanavan lietteiden pienet alat tarjoaisivat tuottoisia pyydystyspaikkoja.” (Pynnönen 1932: Luonnon Ystävä 36, 185–190.)

Kuvaaja?

1960–70-luvuilla mm. Jouko Tiussa, Juhani Hyttinen, Matti Kapanen ja Paavo Liimatta retkeilivät ahkerasti alueella. Tuolloin jo rengastettiin. Vuonna 1971 lintuharrastajat perustivat Joensuun Lintumiehet -järjestön, josta sittemmin muuttui Joensuun Lintutieteelliseksi Yhdistykseksi ja vuodesta 1979 PKLTY:ksi.

Puuhakkaalla yhdistyksellä oli jo vuonna 1980 suistossa lintutorni ja pieni taukotupa. Rengastus aloitettiin 1984 elokuussa. Asemarakennuksia on tehty 1985, 1987 ja 1998, joten kiikaroinnin puuduttamia raajoja on päässyt verryttelemään talkootöissä. Asemilla runsaasti aikaa viettäneellä Miettisellä riitti paljon kiintoisaa kerrottavaa rengastajan arjesta ajoittain karuissa asemaoloissa.

Kuvaaja?

Kuvaaja?

Asemarakennuksia vuonna 1985? (vas. yllä) ja sisätiloja vuonna nnnn rakennetussa rakennuksessa (yllä).

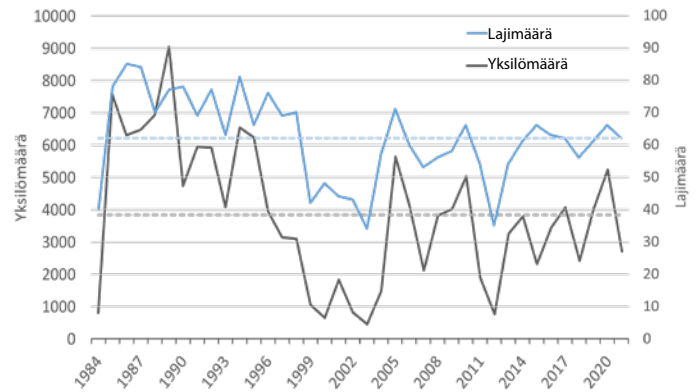
Traktorikäyttöisellä peltojyrsimellä raivattiin järviruovikko kahlaajille sopivaksi (vas. alla)

Taulukko 1. Runsaimmin rengastetut lajit vuosina 1984–2021.

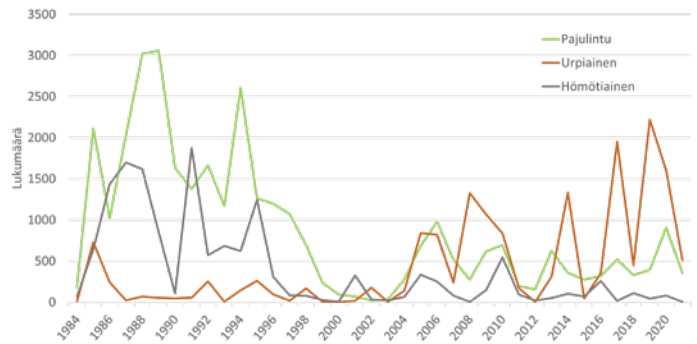
Pajulintu	33 040
Urpiainen	16 603
Hömötiainen	14 586
Talitiainen	9 145
Sinitiainen	8 673
Pyrstötiainen	5 776
Pajusirkku	5 073
Ruokokerttunen	5 054
Punarinta	4 722
Hippiäinen	3 112

Taulukko 2. Harvinaisimmat rengastetut lajit (vain 1 rengastus) ja rengastusvuosi vuosina 1984–2021.

Jouhisorsa	1987
Lapasorsa	1994
Heinätavi	1986
Tuulihaukka	1995
Pyy	1988
Keräkurmitsa	2019
Palsasirri	2016
Isosirri	1997
Pikkukuovi	1996
Mustaviklo	2010
Punajalkaviklo	1993
Rantakurvi	1998
Kenttäkerttunen	1988
Rastaskerttunen	1988
Punapäälepinkäinen	2019
Tikli	2021
Kirjosiipikäpylintu	1992

Höytiäisen lintuasemalla rengastettujen lintujen yksilö- ja lajimäärät vuosina 1984–2022. Keskiarvo katkoviivalla.

Kolmen eniten pyydetyn lajin rengastusmäärät vuosina 1984–2021.

Höylas numeroina

Vuoteen 2022 mennessä rengastusvuosia on kertynyt 39. Toiminta on ollut koko ajan ympärivuotista. Kahdentoista vakioverkon lisäksi on käytetty lisäverkkoja ja katiskoja. Rengastuksia on ollut keskimäärin noin 4000 vuodessa. Rengastuksia on vuosilta 1984–2021 yhteensä 146 127 ja lintulajeja 143.

Positiivinen tulevaisuus

Suistolla on laiduntanut karja 2017–2022, ja umpeenkasvun torjunta nautojen avulla jatkuu. Kahlaajapyynnin ongelmina on tosin edelleen vanha järviruoikko, joka ei herefordeja kiinnosta. Vedenpinnan taso on Saimaan vesistössä korkealla pääasiassa säännöstelyn takia.

Toiminnan alkuvaiheessa asemanhoitajana toimi Juha Miettinen ja 2000-luvun puolella Markku Huttunen. Johanna Lakka aloitti tehtävässä vuoden 2023 alusta. Koulutus on tuottanut tulosta, ja monet uudet rengastajat ovat saaneet lintuasemaluvan vuoden 2010 jälkeen.

Nyt käynnissä olevaan 40. toimintavuotensa kunniaksi Höylas uudistuu, kun Joensuussa rakennettu lintuasemarakennus siirretään paikoilleen.

Taulukko 3. Ahkerimmat rengastajat vuosina 1984–2021

Ari Latja	46 100
Juha Miettinen	45 700
Markku Huttunen	19 100
Jouko Tiussa	18 100
Johanna Lakka	7 300
Jukka Matero	2 800
Roni Väisänen	1 600
Karoliina Hämäläinen	1 400

Pienempiä rengastuslukemia ovat kerryttäneet: Tapio Aalto, Sebastian Andrejeff, Markku Alanen, Reima Hyytiäinen, Inga Kujala, Hannu Kärkkäinen, Raimo Latja, Mauri Leivo, Toni Nurmi, Laura Oinas, Jouni Pursiainen, Antti Ruhanen, Jarkko Santaharju, Ilari Soppela, Ari Tanskanen ja Anssi Vähätalo.

Karja on laiduntanut alueella vuodesta 2017 alkaen. Valitettavasti vanha järviruoikko ei herefordeja kiinnosta. Kuva Kuvvaja?

Itäisten metsien talvisia tiaisia: hömötiainen

Raimo Latja

Tukikohtana kämppä Lieksassa

Käytettävissäni on ollut usean vuosikymmenen ajan retkeilyjärjestön (Työväen Retkeilyliitto ry) omistama Metsähallituksen entinen kämppä Lieksan eteläosassa Ukonjoen rantatörmällä (63°12'32"N, 30°57'16"E). Kämpän sijainti tien n:o 522 tuntumassa mahdollistaa käynnit kämpällä myös talvella.

Säähän kämpällä vaikuttaa idän mantereisuus ja sijainti lähellä Suomen ja Venäjän välistä vedenjakajaa (170 mpy). Pysyvä lumi tulee usein jo marraskuun alkupuolella ja voi pysyä yli vapun, päiviä on etelään viettävillä rinteillä tosin jo sitä ennen. Talvella pakkaslukemissa ero Joensuuhun on enimmillään liki 20 astetta. Alin kämpällä kokemani pakkasen on -41° – pönttöuunissa tulen piti palaa jatkuvasti. Lieksan Lampelan sääasemalla pakkasta oli tuolloin 20.2.2010 klo 7 -35,8 °C, eroa siis noin viisi astetta. Kun Lampelassa on ollut -40,7 °C (vuosien 1988–2021 alin lukema), Ukonjoella on todennäköisesti ollut ehkä -45 °C. Ankaria lukemia pienille tiaisille!

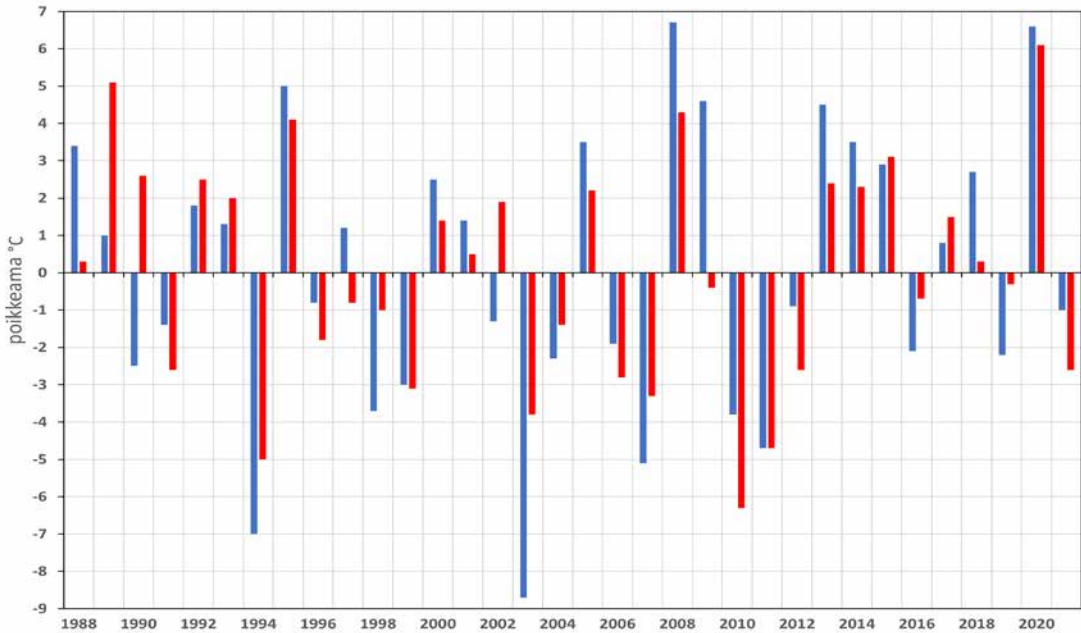
Kaaviossa 1 on Lampelan tammi–helmikuun keskilämmön sekä minimilämmön vaihtelu suhteessa vuosien 1988–2021 vastaavan talvijakson keskiarvoon. Silmämääräisesti tarkastellen viimeinen vuosikymmen näyttää hiveneen edellisiä lämpimämmältä.

Lähitienoon metsät ovat Metsähallituksen mäntyvaltaisia talousmetsiä. Valtaosa metsistä on avohakattu sotien jälkeen, viimeisimmät vanhat metsät (70–75 ha) 80-luvun jälkipuoliskolla ja kierto on jo alkanut uudelleen – aukkoja syntyy. Maasto on vaihtelevan pienipiirteistä, matalia kumpareita ja drumliineja (jäkäuden tekemiä luode-kaakkosuuntaisia, pitkulaisia moreeniharjanteita) sekä niiden välisiä ojitettuja rämeitä, lampia ja järviä (Kuva 2). Kämpän sivuitse kulkee pitkittäisharju luoteesta kaakkoon. Siitä on nykyään rauhoitettuna Pitkäjärvenharju (etäisyys kilometri kämpältä) ja Särkkäharju (0,7 km).

Lähimmät vakituisesti asutut, yksittäiset talot sijaitsevat vajaan kymmenen kilometrin päässä ja lähin kylä, Lieksan Hatunkylä, noin 25 kilomerin päässä.

Kuva 1. Kämpä ja pihapiiri talvisessa asussaan.

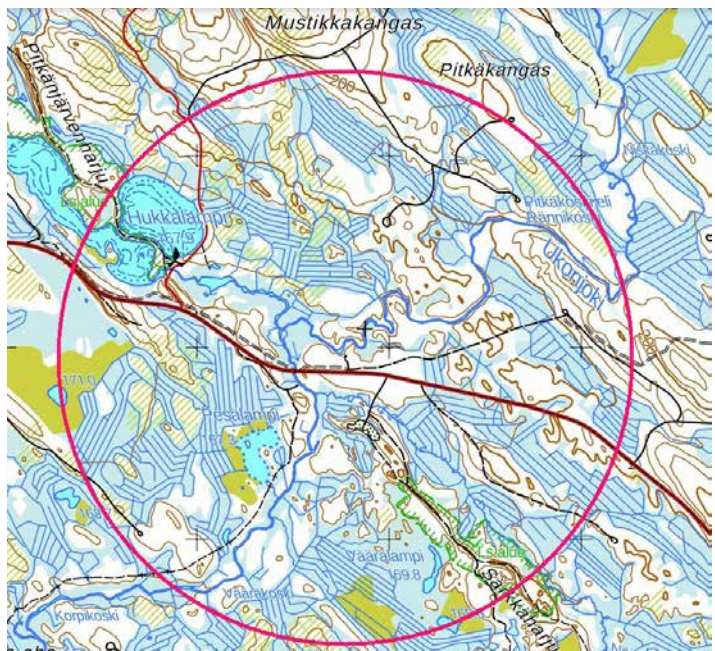

Kaavio 1. Lieksan Lampelan sääaseman (etäisyys kämpältä 47 km) vuosien 1988–2021 tammi-helmikuun poikkeamat keskilämpötilasta (punainen) ja minimilämpötilasta (sininen). Jakson keskilämpö oli $-9,2\text{ }^{\circ}\text{C}$ ja minimien keskiarvo $-32,0\text{ }^{\circ}\text{C}$. Esimerkiksi vuonna 2003 keskilämpö oli $-13,0\text{ }^{\circ}\text{C}$, poikkeama siis $-3,8$ astetta, minimi oli $-40,7\text{ }^{\circ}\text{C}$, poikkeama $-8,7$ astetta (Ilmatieteen laitos; <https://www.ilmatieteenlaitos.fi/havaintojen-lataus>).

Säännöllistä talviruokintaa ja rengastusta

Aloitin Ukonjoella tiiasten talviruokinnan talvella 1988 ja jatkoin sitä talveen 2021 asti – vuodet 1991–1994 jäivät väliin. Automaattissa ruokana oli auringonkukkaa ja 2000-luvulla myös maapähkinää. Vuosittainen ruokinta alkoi marraskuussa ja jatkui huhtikuulle, kunnes automaatti oli syöty tyhjäksi ja maassakin oli enää vain kuoria.

Lokakuun lopulla 1996 ruokintapaikalle oli laitettu kaksi mehupulloautomaattia (1,5 l), ja tammikuussa 1997 lisäsin 6-7 litran vanerisen automaatin. Tarjolla oli myös rasvapalloja ja läskilautaa. Seuraavana talvena käytössä oli edelleen 6–7 litran automaatti sekä mehupulloautomaatit. Automaatit tyhjenivät vain kerran muutamaksi päiväksi. Katkosten vaikutusta ruo-

Kuva 2. Kämpän ympäristö. Kämpä keskipisteenä on piirretty halkaisijaltaan kolmen kilometrin ympyrä (pinta-ala n. 700 ha). - Kansalaisen karttapaikka. <https://asiointi.maanmittauslaitos.fi/karttapaikka/>

kinnalla kävijöiden määrään on vaikea arvioida. Talvelta 2000 ei muistiinpanoissa ole mainintaa siementen loppumisesta. Talvella 2001 vaneriauto-maatteja oli kaksi ja talvesta 2002 alkaen käytössä oli 45 litran automaatti (Kuva 3). Rengastusten määrä talvina 1990-luvun lopulla vuosittain kaksinkertaistui, mutta oliko se seuraus ruokinnasta, ei voi tietää.

Talipalloja ja rasvamakkaroita ripustelin oksiin ajoittain – kuten usea muukin kämpällä kävijä. Näätä ja ahma löysivät myös ruokapaikan, mutta ne tarjoukset ehtivät olla esillä usein vain lyhyitä aikoja (Kuva 4). Susia vieraili pihamaalla havaitsemieni lumijalkien perusteella kolme kertaa, mutta niitä ei tiaisten ruoka kiinnostanut. Monet jäljet peittyivät varmaan talvien tuiskuihin. Talviunilta heränneiden karhujen lumijalkia näkyi pihapiirin tuntumassa maaliskuun lopulta alkaen, mutta pihassa ei koskaan.

Pyyntiin käytin yleensä yhtä yhdeksän metrin japanilaista verkkoa, solmuväli 28 mm (Kuva 3).

Pyydystyskertoja on ollut yhteensä 190, mutta kävin kämpällä useasti myös pyytämättä tiaisia (talvikäyntejä kaikkiaan 315). Pyyntikertojen määrään ja pyyntitulokseen vaikuttivat tietysti vallitseva sää; pakkanen, lumi-/räntäsade, tuuli, pyyntiaika ja -ajankohta sekä myös muut kämpällä oleskelleet retkeilijät. Minkäänlaisen vuosien välisen vertailukelpoisen pyyntitulosisindeksin laskeminen ei mielestäni mainitusta syistä ole mahdollista. Verkko oli pyyntipäivänä avattuna yleensä aamusta kahdesta neljään tuntia, keskimäärin 34 tuntia talvessa (5–75, kaikkina vuosina yhteensä 852 tuntia). Rengastuksia tiaisista kertyi vuosien kuluessa yhteensä 1845, joista hömötiaisia (*Poecile montanus*) oli 452, talitiaisia (*Parus major*) 1270, töyhtötiaisia (*Lophophanes cristatus*) 54 ja sinitiaisia (*Cyanistes caeruleus*) 71. Kaikkiaan talvisia rengastuksia muutkin lajit huomioiden on Ukonjoelta yhteensä 2738.

Aktiivisin pyynti alkoi talvella 1997 ja jatkui vuoteen 2020. Mukana kaavion 2 tuloksissa on

Kuva 3. Automaatti ja verkot. Satunnaisesti pyynnissä oli kaksi verkkoa, mutta se ei olennaisesti lisännyt tulosta, koska tiaiset tulivat lähinnä vasemmalta metsästä mäntyjen suunnasta tai lensivät automaatilta siihen suuntaan.

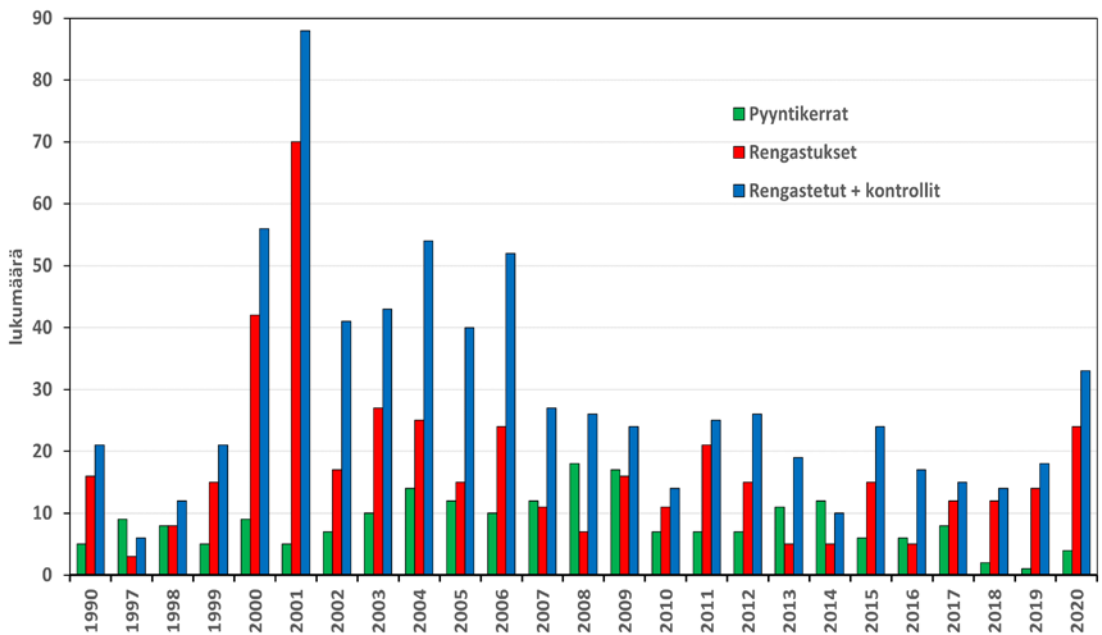
Kuva 4. Läskilauta on saanut kyytiä. Jäljet paljastivat tekijäksi ahman.

myös talvi 1990, joka rinnastuu aktiivisuudessa 90-luvun lopun talviin. Pyyntikertoja oli vuosittain 5–18, vuosina 2018–2020 enää yhdestä neljään (Kaavio 2). Talvien 1988–89 ja 1991–1996 satunnaisten rengastusten kontrollit ovat kuitenkin mukana mm. ikäarvioissa.

Tuloksia

Tässä kirjoituksessa tarkastelen vain hömötiais-rengastuksia, joita kertyi 452. Rengastetuista hömötiaisista 350 yksilöä (77,4 %) eli ensimmäistä talveaan, vähintään toista talvea eläviä oli 102 yksilöä (22,6 %). Iänmääritys perustui pyrstösulkien muotoon ja kuluneisuuteen (Laaksonen & Lehikoinen 1976).

Hömötiaisten pyyntikerrat, rengastusmäärät ja alueella kulloisenkin talven aikana eläneiden yksilöiden määrät on esitetty kaaviossa 2. Yksilömäärät ovat korkeimmillaan vuosituhannen vaihteessa ja sen alkuvuosina. Miksi näin on, jää arvailujen varaan. Tarjolla olleessa ruokinnassa ei 1998 jälkeen ollut olennaista vaihtelua. Jos ruokinnan laadulla olisi ollut vaikutusta, sen olisi pitänyt näkyä erityisesti 2010-luvun tuloksissa. Tällöin tarjosin auringonkukan lisäksi maapähkinää sekä kokonaisina että murskattuna. Myöskään pyyntikertojen määrä ei selitä rengastusten vaihtelua, vrt. 2001/2014. Käyntejä kämpällä oli lähes joka talvi pyyntikertoja enemmän – automaatin siemenet eivät loppuneet.

Kaavio 2. Talviset pyyntikerrat, hömötiaisrengastukset sekä kontrollit Ukonjoelle. Kyseisenä talvena rengastetut + kontrollit edellistalvina rengastetuista sekä tuolloin elossa olleet yksilöt, jotka rengastettu ennen ko. talvea, mutta kontrolloitu vasta jonain seuraavista talvista; siis hömötiaisten varmasti tiedossa oleva yhteismäärä tuona talvena ruokinnan ”vaikutusalueella”.

Taulukko 1. Vertailuksi muutamilta talvilta yksityiskohtaisempaa tietoa: käyntikerrat, pyyntikerrat, pyyntitunnit, kiinni saadut linnut sekä rengastetut hömötiaiset.

vuosi	käyntejä	pyyntikertoja	pyyntitunnit	linnut	Pmon
1998	14	8	34	43	8
1999	11	5	28	32	15
2000	18	9	34	155	42
2001	13	5	22	143	70
2007	13	12	59	229	11
2013	11	11	30	97	5

Poikkeavat vuodet 2000–2001

Talvella 1999–2000 kiinni saatuja hömötiaisia oli yhteensä 54, joista vanhoja yksilöitä oli 18 (33,3 %) ja nuoria 36 (66,6 %). Uusia rengastuksia oli 42 ja näistä oli kuusi vanhaa ja 36 nuorta yksilöä. Kiinni saaduissa oli lisäksi kaksitoista edellisinä talvina rengastettua tiaista. Jossain lähitienoilla oli myös kaksi rengastettua yksilöä, joita ei tänä talvena saatu kiinni, mutta myöhemmin saatiin. Ruokinnalla oli siis talvella 2000 vähintään 56 hömötiaista. Rengastetuista ei myöhemmin tavattu yhtätoista yksilöä (26,2 %, yksi vanha, 10 nuorta), 19 tavattiin uudelleen vielä samana talvena, mutta ei enää myöhemmin (yksi vanha, 18 nuorta). Seuraavana talvena, eli ensimmäisenä talvena rengastuksen jälkeen, elossa tavattiin kaksitoista yksilöä (yksi eli kolmatta talveaan, 11 toista talveaan). Näistä toisena rengastuksen jälkeisenä talvena elossa oli vielä kuusi yksilöä ja yksi niistä edelleen kuudentena rengastusta seuranneena talvena – se eli siis seitsemättä talveaan viimeksi tavattaessa.

Talvella 2000–2001 rengastin 70 hömötiaista. Vanhoja, ennen kesää 2000 syntyneitä näistä oli kuusi yksilöä (8,6 %). Rengastetuista yksilöistä 46:sta (65,7 %) ei rengastuksen jälkeen saatu kontrolloita. Vanhoja yksilöitä näistä oli kolme. Rengastetuista 70:stä saatiin myöhemmin kontrolloitua 24. Näistä 14 tavattiin vain rengastustalvena. Seuraavaan talveen eli kymmenen yksilöä ja niistä edelleen kuusi yksilöä toiseen rengastuksen jälkeiseen talveen. Näistä puolestaan neljä yksilöä eli kolmanteen talveen, eli olivat elossa neljättä talveaan. Näistä kaksi kontrolloitiin seitsemäntenä

elintalvena ja yksi vielä kymmenentenä elintalvena (yhdeksän vuoden ikäisenä).

Talvella 2001 tavattiin lisäksi yksitoista aikaisempina talvina rengastettua. Niidenkin lisäksi talvella 2002 tai myöhemmin tavattiin vielä seitsemän yksilöä, jotka oli rengastettu ennen talvea 2001 ja joita ei talvella 2001 saatu kiinni. Talven 2001 aikana ruokinnan vaikutusalueella oli siis kaikkiaan vähintään 88 hömötiaista.

Nuoret hömötiaiset pyrkivät pariutumaan jo loppukesällä tai syksyllä. Pesimäreviirin saatuaan pari pitää sen elossa olonsa ajan ympäri vuoden. Tämän elinpiirin koko on noin kymmenen hehtaaria (Orell & Ojanen 1983).

Loppukesällä ja syksyllä hömötiainen muodostaa pieniä talviparvia, joiden ytimenä on pari vanhaa, ennen edelliskesää syntyneitä yksilöä ja yhdestä kahteen paria kesällä syntyneitä yksilöitä, jotka eivät ole pariskunnan jälkeläisiä. Pariskunta pysyy yhdessä koko elämänsä. Talviparven ydinalue on vanhan parin pesimäreviiri, mutta talvireviiri on laajempi, 20–27 hehtaaria. Oulussa (Koivula & Orell 1988) talviparvessa oli vanhan parin ohella vain kaksi nuorta lintua samoin kuin Ruotsissa Göteborgin lähellä (Ekman 1979). Norjassa Trondheimin luona (Hogstad 1987) parvessa sen sijaan oli vanhan parin lisäksi neljä nuorta yksilöä, kaksi paria. Nuoret linnut eivät ole vanhojen yksilöiden jälkeläisiä. Talviparvessa on selvä hierarkia, ”nökkimisjärjestys”: vanhat yksilöt nuorten yläpuolella ja koiraat naaraiden yläpuolella. Joissain parvissa järjestys kyllä poikkei tästä perusjärjestyksestä (Hogstad 1987).

Talviparviin joukossa on lisäksi kuljeskelijoita, joilla ei jostain syystä ole kiinteää suhdetta yhteenkään parveen. Näitä ei vuosittain kuitenkaan ollut kovin monia (Hogstad 2014 a). Tutkijoiden mukaan ne odottelevat vapautuvaa paikkaa parvessa, kun joku jäsen menehtyy. Lisäksi syyskuukausien aikana talviparviin alueelle liikkuu tilapäisiä ohikulkijoita, jotka katoavat saman tien (Hogstad 2014 a).

Pyyntitunnit eivät siis suoraan heijastu rengastettujen hömötiaisten määrään, kuten vuosiesimerkit kertovat. Muutamien vuosien suuret kokonaisrengastusmäärät puolestaan johtuvat maaliskuun lopulle ja huhtikuun alkuun osuneista pyynneistä, jolloin talitiaiset saapuvat pesimämetsiinsä rintamailta. Joinakin vuosina myös punatulkkuja, urpiaisia ja vihervarpusia liikkui maal-

kuulla runsaammin. Vuosituhannen alkuvuosina hömötiaisella ei ollut merkittäviä vaelluksia, joten niiden seitsemän vuoden selvästi korkeammat yksilömäärät eivät selity ainakaan tavanomaisilla syysvaelluksilla, jotka olisivat jättäneet metsiin tavanomaista enemmän muualta tulleita yksilöitä. Syksyiset vaellukset tapahtuvat alkusyksyllä syyslokakuussa, joten kaikki yksilöt olivat seudulle pysyvästi elämään asettuneita yksilöitä.

Kaaviossa 3 on esitetty pyyntikertojen talviset hömötiaisrengastukset jaettuna kuukausien alku- ja loppuosalle. Kuvassa olevat luvut 14, 23, 29 ja 4 ovat talven 2001 neljän pyyntikerran hömötiaisrengastukset (siniset pylväät). Tuona talvena uusia yksilöitä rengastettiin tasaisesti läpi talven. Lisäksi ruokinnalta kontrolloitiin talvella 2001 yksitoista edellistalvina rengastettua yksilöä. Vuoden 2000 rengastukset jakautuivat myös tasaisesti talven ajalle (punaiset pylväät), tosin aivan alkutalvella ei pyyntiä ollut. Muinakin vuosina rengastukset jakautuivat talvien ajalle suhteellisen tasaisesti riippuen lähinnä pyyntipäivämahdollisuuksista (pakkaset, tuiskut yms.).

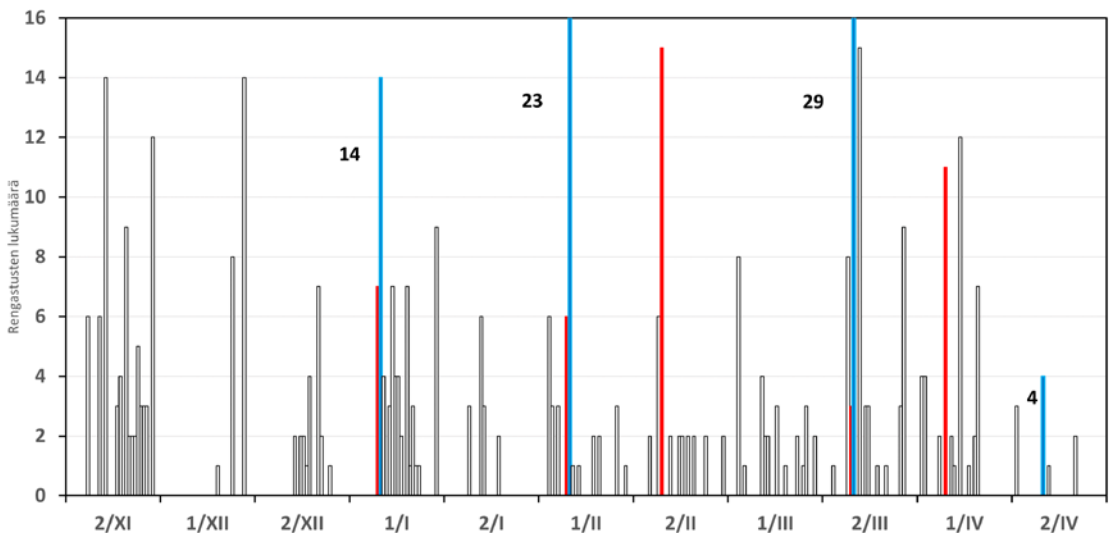
Pariskuntia ja vanhoja yksilöitä

Rengastuksissani ruokinnalla ei ollut mahdollista määrittellä parvien rakennetta – se ei tuolloin ollut edes ajatuksissa. Kontrollien perusteella on

kuitenkin arvioitavissa eri yksilöiden mahdollista yhteenkuuluvuutta samanaikaisten tapaamisten perusteella. Seuraavaan olen poiminut kontrollien joukosta esimerkiksi yksilöitä, jotka ovat liikkuneet yhdessä useana talvena ja joilla on ollut mitä ilmeisemmin kiinteä parisuhde.

Marraskuun lopulla 2001 saman päivän iltapäivällä rengastettu pari -861J ♀ ja -867J ♂ on selkeä esimerkki parin pysyvyydestä. Naaras -861J oli rengastettaessa jo vähintään toista vuotta vanha ja pesinyt kesällä 2001. Koiras -867J oli nuori, 2001 kesällä syntynyt yksilö. Naaras -861J oli ilmeisesti menettänyt edelliskesän puolisonsa, ja uusi puoliso on koiras -867J. Kummastakin on seuraava havainto vasta neljään vuoteen kuluttua, jolloin ne kontrolloidaan yhtä aikaa aamupäivällä 13.12.2005. Rengastuksen ja kontrollin välissä oli 22 pyyntikertaa, mutta kumpaakaan ei niillä kerroilla tavattu. Niitä ei tavattu myöskään enää tämän kerran jälkeen. Tämän parin elinpiiriin voi olettaa sijainneen ruokinnan vaikutusalueen reunamilla.

Toisesta esimerkkiparista on enemmän kontrollikertoja. Ennen edellistä kesää syntynyt koiras -656J rengastettiin 9.11.2003, syntynyt siis kesällä 2002 tai aiemmin. Naaras -185J oli rengastettu edellisenä keväänä 29.4.2003 nuorena yksilönä, siis kesällä 2002 syntyneenä. Linnut voivat olla siis yhtä vanhoja. Kumpikin kontrolloitiin 17.1.2004 iltapäivällä saman tunnin kuluessa. Naaras -185J

Kaavio 3. Hömötiaisten vuosittaiset rengastukset jaoteltuna talvikuukausien alku- ja loppupuoliskoille. Punaisilla pylväillä on kuvattu vuoden 2000 rengastukset ja sinisillä pylväillä vuoden 2001 rengastukset, vieressä sen kerran rengastusmäärä.

Taulukko 2. Pisimmät elinkaaret. Renkaan numero (No), rengastuspäivä (rengpv), ikä rengastushetkellä (rikä), ja viimeinen kontrollipäivä (kontrpv), näiden päivien väliset kontrollointien lukumäärä (lkm) ja pyyntikerrat (pyynti) ja todettu ikä (ikä).

No	rengpv	rikä	kontrpv	lkm	pyynti	ikä
V -253	30.4.1988	+1	8.2.1997	3	8	10. talvi
X -809	22.11.1997	1 v	23.12.2006	5	48	10. talvi
-331J	11.2.2001		22.2.2009	6	92	9. talvi
-483H	16.4.2012		12.12.2018	6	44	9. talvi
-037J	27.3.1999		1.1.2006	3	59	8. talvi
-337J	25.3.2001		8.3.2008	2	73	8. talvi
-382J	16.4.2001		16.12.2007	4	53	8. talvi

kontrolloitiin vielä kahdesti talven 2004 aikana. Koiras -656J kontrolloitiin 8.1.2005 ja 2.4.2005, ja naaras -185J tavattiin seuraavana päivänä 3.4.2005. Yhdessä pariskunta todettiin 13.12.2005 ja 17.12.2006. Koiras -656J tavattiin jouluaaton-aattona 23.12.2008 ja naaras -185J viikkoa myöhemmin 30.12.2008. Tämän jälkeen -185J katosi, mutta -656J tavattiin vielä 24.3.2009 ja 9.11. 2010. Pariskunta tavattiin siis viisi kertaa yhtä aikaa tai melkein yhtä aikaa ruokinnalla kuuden talven aikana. Koiras -656J eli yhdeksättä talveaan viimeksi tavattaessa, naaras -185J seitsemättä.

Kolmannen parin koiras -973H rengastettiin 12.1.2010 – se oli nuori, syntynyt 2009. Yhdessä pari tavattiin 26.11.2010, jolloin naaras -443H (syntynyt 2010) myös rengastettiin saman tunnin aikana. Koiras -973H tavattiin kolmesti kahtena seuraavana syksynä yksin ja vastaavasti naaras -443H yksin samoina talvina. Yhdessä paria tavattiin vasta 30.1.2013 saman tunnin aikana kuten myös 34 kuukauden kuluttua 10.11.2015. Pari tavattiin viimeisen kerran 22.12.2015 jälleen saman tunnin aikana. Koiraan -973H rengastuksen ja viimeisen tapaamisen väli oli lähes seitsemän vuotta, naaraalla väli oli runsas viisi vuotta. Koiras eli seitsemättä talveaan, ja rengastuksen ja viimeisen kontrollin välillä oli 48 pyyntikertaa, joilla se kontrolloitiin seitsemän kertaa. Naaras puolestaan eli kuudetta talveaan, kontrolleja oli viisi ja pyyntikertoja 44. Suomalaisten hömötiaisten ikäennätys on Oulussa rengastetulla yksitoista vuotta ja viisi kuukautta (Valkama ym. 2014).

Valtaosasta yksilöitä ei pyyntipäivien mukaan kyennyt havaitsemaan yhteenkuuluvuutta jonkun toisen yksilön kautta. Taulukkoon 2 on poimittu pisimmät elinkaaret; rengastus- ja viimeinen kontrollipäivä sekä näiden päivien väliset pyyntikerrat

ja niissä tehdyt kontrollit:

Huomattavia saavutuksia yksitoista grammaa painavilta linnuilta talvisissa olosuhteissa, joissa lämpötila laskee 30–40 pakkasasteeseen ja ankaratkin pakkasjaksot kestävät viikon tai jopa kaksi (Lieksa Lampela 25.12.2002–11.1.2003 oli 17 vuorokauden jakson keskilämpö -28.4 °C; lämpimin tunti -14.4 °C oli 9.1. ”lämpimän” jakson aikana, jolloin lämpötila oli -20 asteen lämpimämmällä puolella neljätoista tuntia). Tarjolla ollut ruoka on ehkä helpottanut selviämistä, mutta kontrollien vähäisyys kuitenkin kertoo, että hömötiaiset eivät suinkaan keräytyneet ruokinnan ympärille vaan vaeltelivat ehkä melko etäälläkin. Esimerkiksi -331J lensi ruokinnalla verkkoon 92 pyyntikerran aikana vain kuusi kertaa eläen mm. edellä mainitun poikkeuskylmän jakson. Vaikuttaa siis siltä, että hömötiaiset eivät ravinnonhankinnassaan olleet kovinkaan riippuvaisia ruokintapaikasta.

Mittauksia

Rengastetuilta yksilöiltä mittasin siiven pituuden (maksimi, 3. käsikulka tai molemmat). Painon mittaussessa käytin 30 g:n Pesola-jousivaakaa (0,2 g:n tarkkuus) ja talvesta 2008 lähtien sähköistä vaakaa Kern EMB 220-1 (tarkkuus 0,1 g). Painon ja siiven pituuden perusteella osasta yksilöistä voi määrittää sukupuolen (Hogstad 2011). Taulukossa 3 on ensi kertaa kiinni saatujen yksilöiden mittaustiedot.

Erot vanhojen ja nuorten välillä olivat vähäisiä tai niitä ei ollut lainkaan. Hogstadin (2011) mittaamalla nuorilla koirilla paino oli 11,9 g ja siipi 66,6 mm, naarailla 10,8 g ja 62,8 mm.

Taulukko 3. Hömötiaisten mittaustietoja. Paino, siiven maksimi pituus (max) ja 3. käsisulan pituus (3. käsis).

<i>Vanhat (ennen edellistä kesää syntyneet yksilöt)</i>			
	Paino g	Siipi mm	
		max	3. käsis
Keskiarvo	11,5	64,5	49,0
Keskipoikkeama	0,5	1,6	1,4
Minimi	10,1	62,0	44,0
Maksimi	13,0	68,0	53,0
N	103	44	73
<i>Nuoret (edellisenä kesänä syntyneet)</i>			
Keskiarvo	11,5	64,5	48,4
Keskipoikkeama	0,5	1,4	1,4
Minimi	9,5	60,0	43,0
Maksimi	13,1	69,0	52,5
N	332	111	318

Yksilöiden kuolevuus

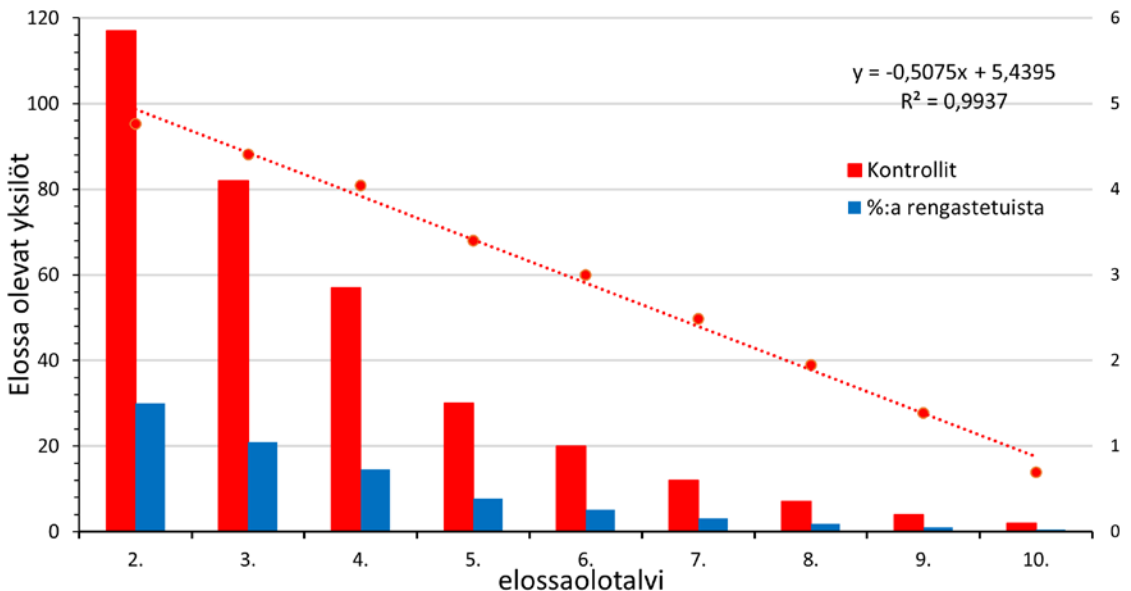
Kontrolleja rengastuksista kertyi lähes 600. Useimmat niistä olivat lyhytaikaisia saman talven kontrolleja, joiden katoamisen syynä lienee useimmiten menehtyminen syystä tai toisesta. Siirtyminen muualle on tietysti mahdollista, erityisesti edelliskesän nuorilla. Muutamat yksilöt saattavat myös elää alueella tulematta uudelleen

pyydystetyksi, kuten esimerkit pitkistä kontrolliväleistä osoittavat. Ulkopuolisia löytöjä ei näistä hömötiaisrengastuksista ole tullut. Hömötiaisilla hiukankaan pidemmät siirtymät liittyvätkin syksyisiin, lähinnä nuorten lintujen vaelluksiin.

Kaaviossa 4 on kunkin rengastustalven jälkeisenä tai myöhempänä talvena tavatun yksilön ikä viimeisenä elotalvena. Mukana ovat vielä kontrollit talven 2015 rengastuksista, mutta ei enää talven 2016 eikä myöhempien rengastusten kontrolleja.

Kontrollit vähenevät melko tasaisesti. Suurin väheneminen havainnoissa tapahtuu neljännen ja viidennen talven välillä, jolloin lähes puolet yksilöistä katoaa. Kaaviossa on havaintojen log-lineaarinen suora, joka kuvaa monille linnuille, pikkunisäkkäille ja pienille matelijoille tyypillistä kuolevuutta. Yksilön todennäköisyys kuolla on iästä riippumaton ja yhtä suuri jokaisessa ikäluokassa (<https://www.britannica.com/science/Type-II-survivorship-curve> - luettu 27.10.2022). Havainnot muodostavat lähes täydellisen esimerkin tyypin II kuolevuudesta.

Jo vuosien ajan tutkijat ovat kertoneet huolestuttavia havainnoja hömötiaisten määrän vähenemisestä Suomen metsissä, mutta myös laajemmin (mm. Hyytiä ym. 1983, Väisänen ym. 1998, Siffczyk ym. 2003, Väisänen & Lehikoinen 2012, Keller ym. 2020). Suomalaisen tutkijoiden mukaan keskeisin syy hömötiaisten vähenemi-

Kaavio 4. Hömötiaisyksilöiden elossaolotalvi viimeisen kontrollin aikana (vuosien 1988–2015 aikana rengastetut).

seen on metsien muutos käsittelytapojen myötä – mm. avohakkuut. Keller ym. (2020) painottavat pesimäympäristön muuttumisen ohella ilmastomuutoksesta johtuvaa lämpenemistä ja sen aiheuttamaa läntisen ja eteläisen levinneisyyden supistumista, joka heijastuu kannan vähenemisenä muuallakin. Euroopan kanta on heidän mukaansa vähentynyt 73 % jaksolla 1980–2016.

Kirjallisuus

Ekman J. 1979: Coherence, composition and territories of winter social groups of the Willow Tit *Parus montanus* and the Crested Tit *P. cristatus*. - *Ornis Scandinavica* 10: 86–68.

Hogstad O. 1987: Social rank in winter flocks of Willow Tits *Parus montanus*. - *Ibis* 129 (1): 1–9.

Hogstad O. 2011: Wing length as a predictor of body size in the Willow Tit *Poecile montanus*. - *Ornis Norvegica* 34: 24–27.

Hogstad O. 2014 a: Ecology and behaviour of winter floaters in a subalpine population of Willow Tits, *Poecile montanus*. - *Ornis Fennica* 91: 29–38.

Hyytiä K., Koistinen J. & Kellomäki E. 1983: Suomen Lintuatlas. - Lintutieto Oy.

Keller, V., Herrando, S., Vorisek, P. et al. 2020: European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. - European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.

Koivula K. & Orell M. 1988: Social rank and winter survival in the Willow Tit *Parus montanus*. - *Ornis Fennica* 65: 114–120.

Laaksonen M. & Lehtikoinen E. 1976: Age determinations of Willow and Crested Tit *Parus montanus* and *P. cristatus*. - *Ornis Fennica* 53: 9–14.

Orell M. & Ojanen M. 1983: Breeding biology and population dynamics of the willow tit *Parus montanus*. - *Ann. Zool. Fennici* 20: 99–114.

Siffcryk C., Brotons L., Kangas K. & Orell M. 2003: Home range size of willow tits: a response to winter habitat loss. - *Oecologia* 136: 635–642.

Valkama, J., Saurola, P., Lehtikoinen, A., Lehtikoinen, E., Piha, M., Sola, P. & Velmala, W. 2014: Suomen Rengastusatlas. Osa II. - Luonnontieteellinen keskusmuseo ja ympäristöministeriö. Helsinki.

Väisänen R.A., Lammi E. & Koskimies P. 1998: Muuttuva pesimälinnusto. - Kustannusosakeyhtiö Otava.

Väisänen R. & Lehtikoinen A. 2012: Suomen maalinnuston pesimäkannan vaihtelut vuosina 1975–2012. - *Linnut-vuosikirja 2012*: 62–81.

Meren aallot vs. Saimaan aallot

Henrik Rantanen

Kymmenen vuotta sitten seurasin puolisoni Eilan matkassa Pohjois-Karjalaan asuttuani siihen asti koko aikuisikäni Länsi-Rannikolla suolaisen veden äärellä.

Eila on kotoisin Rääkkylästä ja oli luontaista tulla tänne viettämään ansaittuja eläkepäiviä. Moni tuttavani ihmettelikin, että miksi sinä mereen totunut mies sinne susirajalle menet. Totesin silloin, että kyllä täälläkin aavoja selkiä ja aaltoja löytyy.

Eri maantieteellisiä eroja ei huomaa, ennen kuin ne on itse kokenut.

Nyt, vuosia täällä asuneena voin todeta, että päätös oli oikea. Tällä löytyy vielä luontoa sen oikeassa muodossaan riittävästi, vaikka nykyiset avohakkuut paikkakunnalla ja lähitienolla kyllä masentavat. On puhdas luonto, ilma ja ennen kaikkea hyvät kalavedet. Ikäni kun olen kalastuksesta pitänyt. Lintuharrastus ja sitä myöden valokuvaus ovat nykyään ykkösprioriteetti. Ja mikäs sen mukavampaa, kuin syksyisin hanhimuuton aikaan saa havainnoida ja kuvata runsaita lintuparvia aivan kotiovelta asti. Tätä ei Länsi-Suomessa voinut tehdä kovin helposti.

Lintuja riittää, varsinkin syysaikaan, kun hanhimuutto on parhaimmillaan. On laskettu, että jopa 160 000 hanhea on lentänyt yöpymään Polderilta Hämeenselälle, kun valkopsokihanhien muutto on ollut kiihkeimmillään.

Vastaavaa luonnonnäytelmää pääsee harvoin toteamaan vaikka yksi vielä suurempi on jäänyt muistiin. Mutta se on toisen tarinan juttu se. Pohjois-Karjalan luonto on tarjonnut minulle ainutlaatuisia kokemuksia, vaikka suurpedot, susi, karhu ja muut ovatkin toistaiseksi vältelleet kohtaamista.

Sen sijaan yksi maailman harvinaisimmista nisäkäistä, Saimaan norppa, on tullut jo muutaman kerran aivan silmien eteen.

Tätä taustaa vasten ajatellenkin voisi sanoa, että susi ja karhu ovat todellisia harvinaisuuksia ja piilottelevia, koska niitä en ole yrityksistä huolimatta tavannut.

Muun muassa valkoselkätikka ja harmaapäätikka on rengastettu pihassa ja jopa pohjantikka on kuvattu pihakuusessamme. Puhumattakaan niistä lukemattomista linnuista ja lajeista, jotka ovat ruokinnaltamme apetta hakeneet.

Pihallamme olemme vuosien aikana havainneet liki 150 eri lintulajia.

Erämaa tulee aivan kotiovelle jota ei hevin uskoisi.

Nykyihmisen pelko ja pelon lietsominen luontoa vastaan on käsittämätöntä. Sen sijaan, että erkanumme luonnosta, niin meidän pitäisi entistä enemmän kohdata se juuri sellaisena kuin se on. Ilman varauksia.

Pohjois-Karjalan lintuyhdistys, PKLTY ry, täyttää pyöreitä vuosia. Onnittelut. Myös kirjoittaja täyttää pyöreitä juuri samana vuonna. Aikoinaan olin perustajajäsen Rauman Seudun Lintuharrastajissa (RSLH ry), ja linnut ovat olleet elämässä mukana kymmenvuotiaasta asti. Kaikki alkoi siitä, kun biologian opettaja kysyi eräänä keväänä, ”kuka lähtee linturetkelle?”. Heti oli käsi pystyssä ja olen sillä ”retkellä” yhä edelleen.

Pohjois-Karjalan Lintutieteellinen Yhdistys r.y.

Hallitus 2023

Hannu Lehtoranta, puheenjohtaja
 Evalantie 6 D 14, 83900 Juuka
 puh. 0500 186607
 lintuhannu57@gmail.com
<http://www.juuanlintuharrastajat.net>

Toni Nurmi, varapuheenjohtaja
 puh. 0400 987773
 toni.nurmi73@gmail.com

Mikko Hiltunen, sihteeri, jäsenasiat
 puh. 050 5407739
 pk.lintutieteellinen@gmail.com

Janne Leppänen, rahastonhoitaja, jäsenasiat
 puh. 045 227 90 80
 janneleppanen@hotmail.com

Anniina Kontiokorpi, suojelevastaava
 anniina.kontiokorpi@gmail.com

Elias Kaasinen
 elias.kaasinen@outlook.com

Lehden toimitus

Jenna-Marie Laine (vastaava toimittaja)
 Pitkälammentie 30, 82600 Tohmajärvi
 siipirikko.pkltty@protonmail.com

Tupu Vuorinen

Lauri Laine

Kari Antikainen (taitto)

kari.antikainen@telemail.fi

Tilausasiat

Lehti ilmestyy resurssien puitteissa 1–2 kertaa vuodessa.

Siipirikon tilausmaksu muille on 15€/ uusi lehti. Siipirikon voi tilata paperisena tai sähköisenä versiona. Vanhat Siipirikon numerot ovat luettavissa sähköisinä <http://www.pkltty.fi/siipirikko/>.

Havaintojen ilmoitus

PKLTY:n jäsenet voivat ilmoittaa havaintojaan BirdLife Suomen Tiira-havaintojärjestelmän kautta osoitteessa www.tiira.fi/

Yhdistys netissä

www.pkltty.fi

Yhdistys löytyy myös Facebookista.

Jäsenten välistä tiedotusta ja keskustelua varten on sähköpostilista, *lintulista*, Google Groupsissa. Liittymispyynnöt voi toimittaa Anniina Kontiokorvelle, [anniina.kontiokorpi\(at\)gmail.com](mailto:anniina.kontiokorpi(at)gmail.com).

Kerhot ja työryhmät

Nuorten ryhmä alle 30-vuotiaille. Ota yhteyttä! rose.aaltonen@gmail.com

Enon paikalliskerho, lintuaiheista ohjelmaa ja retkiä osallistujien kiinnostuksen mukaan. Lisätiedot Tapio Piipponen, tapsapiipponen@gmail.com
Juuan lintuharrastajat, lintuhannu57@gmail.com

ARK-komitea, Alueellisten harvinaisuus-havaintojen tarkastus ja arkistointi. Pj. Ari Latja, alatja@gmail.com

PKLTY:n edustajat *Birdlifen edustajistossa*, Hannu Lehtoranta, Jani Varis ja Rose Aaltonen
Retkikummeina toimivat

Hannu Lehtoranta, lintuhannu57@gmail.com,
 Tapio Piipponen, tapsapiipponen@gmail.com ja
 Jani Varis, varisjani@gmail.com.

XXX Jäsenmaksut XXX

Jäsenmaksun suuruus v. 2023 on 26 € (opiskelijat 21 €, perhejäsen 5 €). Erillistä laskua emme lähetä.

Yhdistyksen tili on FI60 5770 0520 1040 32

Jäsenmaksua maksettaessa käytä viitenumero-na henkilökohtaista viitenumeroasi, joka löytyy osoitetarrasta.

2023 jäsenmaksunsa jo maksaneille kiitokset!
 Etkö muista oletko jo maksanut?

Jos vuosi 2023 on maksamatta, niin osoitetarrassa nimesi perässä on XXX.

Linturetkelle lähdössä?

Kiikarit

Kaukoputket

Lintukirjat

Meiltä löytyvät myös linnunpöntöt, ruokinat, jalustat ja muut lintuharrastusvälineet. Tule tutustumaan. Ostamalla Lintuvarustees-ta tuet samalla lintujen suojelua.

BirdLife
suomenlinnustietokeskus
lintuvaruste

Lintuvaruste Oy, Koetilantie 1 B 3, 00790 Helsinki
www.suomenlintuvaruste.com,
lintuvaruste@birdlife.fi, p. 09-386 7856

FOCUS

ADVANCE
SMART OPTICS

PENTAX

STEINER
OPTIK

Manfrotto

KITE

KITE

Kovaco

OPT ZOO

FEISS

opticon

SWAROVSKI

SWAROVSKI

Nikon

ZEISS

OLYMPUS